

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

ZAKLJUČNA STROKOVNA NALOGA VISOKE POSLOVNE ŠOLE

**PRILAGAJANJE KOBARIDA CILJEM TRAJNOSTNEGA
TURIZMA V EVROPI**

LARA KALČIČ

IZJAVA

Študentka Lara Kalčič izjavljam, da sem avtorica te zaključne strokovne naloge, ki sem jo napisala pod mentorstvom mag. Janeza Sirše, in da dovolim njeno objavo na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 18.5.2010

Podpis: _____

KAZALO

UVOD	1
1 PREDSTAVITEV KOBARIDA	2
1.1 Lega	2
1.2 Turizem v Kobaridu	2
2 SMERNICE ZA EVROPSKI TRAJNOSTNI TURIZEM	3
2.1 Definicija trajnostnega turizma	3
2.2 Cilji za trajnost evropskega turizma	3
2.3 Predpogoji za trajnostni turizem	3
2.3.1 Ključne zahteve turističnih podjetij in destinacij	4
2.3.2 Spreminjanje politike in ukrepov v turizmu	5
3 ANALIZA STANJA TRAJNOSTNEGA TURIZMA V KOBARIŠKI OBČINI	5
3.1 Zmanjšanje odvisnosti od sezonskega povpraševanja	5
3.1.1 Možnosti krepitev turistične privlačnosti izven sezone	6
3.2 Obravnavanje s turizmom povezanega prometa na okolje	8
3.2.1 Ukrepi za zmanjšanje onesnaženosti prometa na okolje	8
3.3 Izboljšanje kakovosti delovnih mest v turizmu	11
3.3.1 Slabosti večine delovnih mest v turizmu	12
3.3.2 Ukrepi za izboljšanje delovnih mest v turizmu	13
3.4 Oblikovanje sprememb zaradi dobrega počutja skupnosti	13
3.4.1 Vplivi turističnega razvoja	13
3.5 Zmanjšanje uporabe virov in učinkovita uporaba odpadkov	16
3.5.1 Voda, kot pomemben element turizma	17
3.5.2 Učinkovita raba virov in ravnanja z odpadki	17
3.6 Trajnostno gospodarjenje z naravno in kulturno dediščino	19
3.6.1 Ukrepi za reševanje varstva naravne in kulturne dediščine	19
3.7 Dostopnost turizma za vse	21
3.7.1 Ukrepi za dostopnejši turizem	21
3.8 Turizem usmerjen k globalnemu razvoju	23
3.8.1 Ključni izzivi svetovnega trajnostnega razvoja turizma	23
3.8.2 Ukrepanje za globalni razvoj turizma	24
4 PREDSTAVITEV REZULTATOV ANKETE	24
4.1 Oblikovanje vprašalnika, zbiranje podatkov in njihov namen	24
4.2 Opredelitev vzorca	25
4.3 Povzetek analize ankete	25
4.4 Predlagane rešitve in izboljšave	26
SKLEP	30
LITERATURA IN VIRI	31

KAZALO TABEL

Tabela 1: Nočitve turistov v kobariški občini po nacionalnosti, v letu 2007 in 2001	10
Tabela 2: Povprečna doba bivanja turistov v občini Kobarid	10
Tabela 3: Struktura števila zaposlenih v turističnem sektorju v kobariški občini, za leto 2007	11
Tabela 4: Prvih šest turističnih proizvodov, ki prispevajo največ turističnega dohodka obiskovalcev v kobariški destinaciji.....	14
Tabela 5: Število ponudnikov nočitev v občini Kobarid leta 2008 glede na leto 2001	15

UVOD

Da bi ohranili proces trajnosti turizma na globalnem nivoju, se je Skupina za trajnostni turizem, ki jo je ustanovila Evropska komisija, odločila sestaviti okvir delovanja oziroma usmerjanja turistične dejavnosti. Za cilj si je zastavila: gospodarsko blaginjo, družbeno pravičnost in kohezijo ter varstvo okolja. Za izpolnitev teh ciljev, se morajo države Evropske unije spoprijeti z osmimi izzivi, ki jih navajam spodaj:

1. Zmanjšanje odvisnosti od sezonskega povpraševanja,
2. Obravnavanje s turizmom povezanega prometa na okolje,
3. Izboljšanje kakovosti delovnih mest v turizmu,
4. Oblikovanje sprememb zaradi dobrega počutja skupnosti,
5. Zmanjšanje uporabe virov in učinkovita uporaba odpadkov,
6. Trajnostno gospodarjenje z naravno in kulturno dediščino,
7. Dostopnost turizma za vse,
8. Turizem usmerjen k globalnemu razvoju.

Pri udejanjanju ciljev trajnostnega razvoja turizma na globalnem nivoju pa je potrebno pristopiti z vseh nivojev: tako iz nacionalnega, regionalnega, kot tudi lokalnega. Ker v kobariški občini, v kateri živim, do sedaj še ni bilo analize stanja trajnosti turizma po zgoraj navedenih osmih izzivih, sem si to analizo izbrala kot problem naloge.

Strokovna naloga je razdeljena na štiri dele. V prvem delu sem na kratko predstavim turistično ponudbo v občini Kobarid. V drugem delu sem opredelila cilje trajnostnega razvoja turizma in predpogoje, ki morajo biti izpolnjeni za trajnostnost turizma. V tretjem delu sem analizirala prilagajanje trajnostnega turizma v občini Kobarid skozi 8 ključnih izzivov. V četrtem delu pa sem povzela rezultate ankete, ki kažejo pogled prebivalcev občine Kobarid na trajnostni razvoj turizma v občini Kobarid.

Praktičen del sem namenila proučevanju razvoja turizma v občini Kobarid. S pomočjo anketnega vprašalnika sem odgovorila na vprašanje kako se turizem v kobariški občini prilagaja ciljem trajnostnega evropskega turizma. Strukturo za pisanje naloge sem povzela po »Poročilu skupine za trajnostni turizem« (angl. *Action for more sustainable European tourism, 2007, nadalje v virih pisano kot »Action...2007«*), katero mi je svetoval mentor. Vso zbrano literaturo sem najprej proučila in si s tem pridobila teoretična znanja. Največ aktualnih podatkov v nalogi sem pridobila na svetovnem spletu, anketni vprašalniki in osebni razgovori pa so podali osebna mnenja občanov.

Zaključna strokovna naloga je podala odgovore na različna vprašanja: Je turizem v Kobaridu na pravi poti k ciljem trajnostnega evropskega razvoja? Kaj bi morali spremeniti oz. izboljšati? Kako gledajo na to prilagajanje prebivalci občine?

1 PREDSTAVITEV KOBARIDA

1.1 Lega

Občina Kobarid leži na severozahodnem delu Slovenije, natančneje v srednjem delu Zgornjega Posočja, ki ga tvorita še Bovec in Tolmin, na stičišču alpskega in predalpskega sveta. Zahodna meja občine je tudi državna meja Slovenije z Italijo. Do Kobarida pridemo z dveh strani: z južne stani po glavni cesti iz Tolminske smeri, s severa pa iz Kranjske Gore čez Vršič ali Predel. Občina obsega 33 naselij in ima 4.472 prebivalcev (Občina Kobarid.si).

Meja občine poteka južno od Trnovega in zavzema skupno 192,7 km² površine (glej zemlevid občine Kobarid, priloga št. 3). Proti jugu jo omejuje Tolminska, proti zahodu pa hribovja in doline Beneške Slovenije. Večji del pokrajine ima sredogorski značaj. Visokogorje je v njenem severovzhodnem delu kjer se vzpenja Krnsko pogorje. Kobariško sestavljajo: Breginjski kot na zahodu, ki leži pod Stolovim hribovjem, Drežniški kot med Krasjim vrhom in Krnom, Livški kot med kolovratom in Matajurjem ter Vrsenski kot pod Krnom. Zaokrožena celota je tudi Staroselsko podolje med Kobaridom in Robičem (Gams, 2008, str. 12).

1.2 Turizem v Kobaridu

Zgodovina in težek boj za preživetje v okolju z zahtevnimi pogoji za življenje, so močno zaznamovali ljudi in Kobarid z okolico. Vendar, če so do sedaj oteževali razvoj, predstavljajo mladim generacijam v 21. stoletju, v povezavi s kulturno dediščino, odpiranjem v svet, razvojem podjetništva in pozitivnim odnosom do ohranjanja narave in življenja nasploh, razvojni izziv in priložnost.

Turizem je v Kobariški občini prepoznan kot ena najpomembnejših razvojnih priložnosti v zadnjem času. Na tem področju se v prihajajočem obdobju napoveduje (in že realizira) večina vseh naložb, projektov in novih delovnih mest v regiji. Občina je tista, ki mora zagotoviti ustrezne pogoje za razvoj turizma in se mora zavedati pomena, ki ga ima turizem na gospodarstvo, okolje in življenje domačinov (Strategija, LTO Sotočje, 2008).

Turistično ponudbo na grobem delimo na primarno in sekundarno. Obe vrsti sta tesno povezani in ena brez druge težko obstajata (več o ponudbi v kobariški občini si lahko preberete v prilogi št. 5 na koncu naloge).

2 SMERNICE ZA EVROPSKI TRAJNOSTNI TURIZEM

2.1 Definicija trajnostnega turizma

Mihaličeva razlaga, da trajnostni turizem ali turizem, ki se je sposoben trajno vzdrževati, upošteva načelo prihodnosti. Obenem tudi skrbi, da sedanja ekonomska aktivnost ne bo imela negativnih ekoloških in socialnih posledic v prihodnosti. Ekološko uravnoreženi turistični razvoj izboljšuje ekološke in gospodarske razmere, omogoča enakost oziroma enakopravnost v razvoju, izboljšuje kakovost življenja v receptivni državi, zagotavlja visoko zadovoljstvo turistov in vzdržuje kakovost okolja v najširšem pomenu (Mihalič, 1993, str. 59-60).

2.2 Cilji za trajnost evropskega turizma

Svetovna turistična organizacija (UNWTO) in Program Združenih narodov za okolje (UNEP) sta leta 2005 določila cilje za doseganje trajnostnejšega turizma, in sicer:

❖ **Cilj ekonomskega razvoja**

Ta cilj zagotavljanja dolgoročno konkurenčnost, ekonomsko uspešnost in blaginjo turističnih ponudnikov. Obenem zagotavlja tudi kakovostne možnosti za zaposlitev, tako glede pravičnega plačila, kot nediskriminatornosti pri zaposlitvi.

❖ **Cilj socialne pravičnosti in kohenzije**

S turizmom se poveča kakovost življenja v lokalni skupnosti pri vključevanju v načrtovanje in vpravljanje. S tem ciljem je turistična ponudba za obiskovalce varna in zanimiva izkušnja brez kakršne koli diskriminacije.

❖ **Cilj varovanja naravnega in kulturnega okolja**

Ta cilj prispeva k zmanjšanju onesnaženosti in rabe redkih virov v turistične namene ter krepi kulturno bogastvo in biotsko raznovrstnost.

❖ **Cilj izpolnjevanja obveznosti na mednarodni ravni**

Četrty cilj je uveljavljanje vseh prej navedenih ciljev po vsem svetu.

2.3 Predpogoji za trajnostni turizem

Preden preidemo na izzive pri izpolnjevanju ciljev trajnostnega turizma v Kobaridu, je potrebno predstaviti dva predpogoja, ki morata biti izpolnjena: ključne zahteve turističnih podjetij in destinacij ter spreminjanje politike in ukrepov v turizmu.

2.3.1 Ključne zahteve turističnih podjetij in destinacij

Zagotoviti je potrebno, da so izpolnjene vse ključne zahteve turističnih podjetij in destinacij za uspešno turistično poslovanje, katere so:

❖ **Varnost:** Varnost in turizem sta dejavnika, katera sta izredno povezana. Pri oblikovanju in zagotavljanju upoštevanja predpogojev za varnost v turizmu, skrbi država preko posameznih ministrstev. Poleg strogih predpisov in z njimi pogojev za varno bivanje državljanov in turistov, je potreben tudi nadzor, ki ga prav tako zagotavljajo vladni organi preko inšpekcijskih služb (MG, Program, 33-34).

❖ Razvoj **kakovostnih turističnih storitev in ponudbe** celotne turistične destinacije, lahko zagotovimo le s predhodnimi razvitimi in mednarodno primerljivimi standardi. Obvezna kategorizacija nastanitvenih obratov (v nadaljevanju NO) v Sloveniji je določena z Zakonom o gostinstvu oziroma s Pravilnikom o merilih in načinu kategorizacije NO (Ur. l. RS, št. 1/95 in 40/98, št. 29/97 in 51/98 in št. 86/98). Obstaja tudi veliko standardov in specifikacij na področju managementa kakovosti v turističnem sektorju, z namenom zagotoviti navodila, zožiti zahteve za sisteme kakovosti, ter stimuliranja managerjev, da posvetijo več pozornosti kakovosti svojih proizvodov in storitev (MG, Program, str. 44).

❖ **Zanesljive informacije** v zvezi s turizmom v Kobaridu lahko turisti pridobijo: v Turistično informacijskem centru (TIC) Kobarid in Lokalni turistični organizaciji Sotočje (v nadaljevanju LTO Sotočje), ki delujeta v stavbi Fundacije Poti miru, kjer je prav tako moč dobiti zanesljive informacije z zgodovinsko in drugimi tematikami. Tudi v muzeju prve sv. vojne so dobro opremljeni z informacijami. Še lažje pa se bodo turisti informirali v prihodnje, saj nameravajo v Kobariški občini postaviti tudi tri zunanje info točke, in sicer: v Breginju, Kobaridu in Drežnici (Strategija, LTO Sotočje, 2008).

❖ Destinacija občine Kobarid je premajhna, da bi sama imela **učinkovit dotop do** (mednarodnega) **trga**, zato se mora, po mnenju direktorja LTO Sotočje Janka Humarja, vključevati v širše povezave kot sta npr. Smaragdna pot ali Julijske Alpe. Po njegovem mnenju smo le tako na mednarodnem trgu lahko opazni. »Seveda pa to ne pomeni zanemarjanja lokalne identitete in dragocenega prispevka, ki ga nek kraj ali območje prispeva k skupni destinaciji«, še dodaja Humar (LTO Sotočje, forum).

❖ **Podporno poslovno okolje** podpira podjetnost, ustvarjalnost in inovacije v turizmu. Na lokalnem nivoju podpornega okolja kobariške destinacije uvrščamo: Fundacija Poti miru v Posočju, ki ima sedež v Kobaridu, Lokalna turistična organizacija Sotočje, ki je skupna destinacijska organizacija občin Tolmin in Kobarid ter Območno obrtno podjetniška zbornica, s sedežem v Tolminu. Poleg predhodno naštetih organizacij, pa delujejo nekatera na bazi prostovoljstva. V občini Kobarid je tako aktivnih šest turističnih društev, katerih krovna organizacija je Turistična zveza Gornjega Posočja

(TZGP) (Strategija, LTO Sotočje 2008). Ker je obseg naloge omejen, je podrobnejši opis organizacij prenesen v prilogo (glej prilogo št. 4) .

❖ **Pravica do dopusta:** 159. člen Zakona o delovnih razmerjih določa, da ima vsak delavec pravico do minimalnega plačanega letnega dopusta v trajanju štirih tednov. Ta pravica delavcu zagotavlja pravico do odsotnosti z dela ter pravico do nadomestila plače za ta čas odsotnosti (MDDSZ, Zakon o delovnih razmerjih).

2.3.2 Spreminjanje politike in ukrepov v turizmu

Politiko in ukrepe v turizmu je potrebno neprestano spreminjati – razvijati in prilagajati, kot se spreminjajo številni dejavniki, ki vplivajo na turizem, in sicer: okoljske spremembe (zlasti podnebne), tehnološke spremembe, razvoj in spremembe trga ter gospodarske, politične in družbene spremembe (Action., 2007).

3 ANALIZA STANJA TRAJNOSTNEGA TURIZMA V KOBARIŠKI OBČINI

Za analizo stanja trajnostnega turizma v kobariški občini, sem se posluževala dela skupine za trajnostni turizem z naslovom: »Ukrepi za razvoj trajnostnega evropskega turizma« (angl. *Action for more sustainable European tourism*). Na osnovi osem ključnih izzivov, ki so potrebni pri izpolnjevanju ciljev za trajnostni razvoj turizma (naštela sem jih v uvodnem govoru), bom v nadaljevanju analizirala stanje turizma v Kobaridu.

3.1 Zmanjšanje odvisnosti od sezonskega povpraševanja

Turizem se srečuje s težavami, kot sta masovnost in sezonskost. Koncentracija turističnih potovanj v nekaterih obdobjih leta ima velik vpliv na trajnost. Ne samo, da resno zmanjša sposobnost preživetja turističnih podjetij, lahko je tudi kraj izpostavljen hudim pritiskom na skupnost ljudi in naravne vire v določenem obdobju, v drugih obdobjih pa so kapacitete neizkoriščene (Action..., 2007).

Lep primer preobremenjenega okolja v občini Kobarid je območje reke Nadiže. Izjemen naravni ambient, ki pa ga v času kopalne sezone zelo obremenjujejo dnevni kopalci. To dejstvo je potencialna grožnja za naravno okolje, na drugi strani pa prinaša tudi precej nevšečnosti domačinom in lastnikom zemljišč (Strategija, LTO Sotočje, 2008).

Po podatkih LTO Sotočja, pride na območje občine Kobarid največ obiskovalcev zaradi narave in aktivnosti, ki jih v tem naravnem okolju lahko počnejo. Poleg motiva »sprostitve in oddiha«, sledijo športi na vodah, pohodništvo, šola v naravi, ribiči, ter jadrno padalstvo, kar pomeni, da turistična sezona Kobarida traja le od aprila do novembra (Strategija, LTO Sotočje 2008).

3.1.1 Možnosti krepitve turistične privlačnosti izven sezone

Da bi se izognili težavam, ki so povezane z masovnostjo in sezonskostjo turizma, je smiselno iskati rešitve za širitev turistične ponudbe v izvensezonskem času, katere navajam v nadaljevanju:

❖ prilagajanje ciljnemu trgu in izbira v smeri nesezonskega trga

Ob 10. obletnici delovanja Posoškega razvojnega centra (PRC), je na konferenci 16. oktobra v Bovcu Tomo Garantini, direktor Regionalnega centra za razvoj povedal, da je Posočje idealni kraj za kongresni turizem. »Na kraju, kjer je bilo nekoč prizorišče največjega spopada v celotni zgodovini človeštva, bi se lahko organiziralo kongres proti vojni. Povabljeni bi bili ljudje iz celega sveta, kar bi bila obenem tudi promocija kraja«, pravi Garantini. Vendar pa po mnenju LTO Sotočja, proizvodov, kot so: konference, seminarji in kongresi se zaenkrat ne morejo razvijati ker na tem območju manjka najosnovnejša hotelska infrastruktura in konferenčne kapacitete (Strategija, LTO Sotočje 2008).

Zaradi hitrega staranja prebivalstva v Evropi, naraščata dve specifični socialni skupini in sicer; socialna skupina seniorjev - aktivnih upokojencev in ljudi z omejenimi zmožnostmi – invalidi (MG, trajnostni in reg. razvoj). Tako bi bilo potrebno izkoristiti ta dva razvojna potenciala (t.i. socialni turizem) predvsem v smislu uravnavanja problema sezonskosti. Za domače upokojence bodo v Kobarški občini poskrbeli že v prihodnjem letu, saj bodo na nekdanji policijski postaji uredili dom upokojencev (Epicenter, 2009, str. 14), lahko pa bi ponudbo širili tudi v turistične namene.

O možnosti izgradnje term v občini Kobarid še ne razmišljajo, je pa bila tovrstna ideja že (prvič pred desetimi leti) podana v sosednji občini Tolmin o izgradnji wellness centra (wellness turizem), ki pa je še vedno v fazi pogajanj (Siol.net, 24.03.2008).

Druga izmed možnosti izvensezonske ponudbe na območju občine Kobarid je nekoč obratovano smučišče na Livku, ki pa je zaradi posledice podnebnih sprememb (postopnega izginjanja snega) dejavnost moralo opustiti. Smučanje se ne bi moglo uvrstiti med najpomembnejše produkte, lahko pa bi ga razvijali kot dopolnilno ali nišno ponudbo s: smučarskim tekom (ureditev tekaških prog na območju Idrske planine in Matajurja), smučarskimi skoki ter turnim smučanjem (odlični pogoji za turno smučanje na Matajurju). Turno smučanje ali smučanje izven urejenih prog, bi bilo smiselno razvijati tudi na nasproti ležeči gori Krn (čeprav so slabši pogoji kot na Matajurju), ki privablja vsako leto več obisovalcev polnih adrenalina. Vedno bolj pa se uveljavlja tudi ledno plezanje slapov (predvsem pod Krnom) (Strategija, LTO Sotočje 2008).

❖ inovativni razvoj izdelkov, embalaže, dogodki in promocija izven sezone

Najbolj učinkovita izvensezonska promocija v občini je enodnevni turizem in vikend turizem. Možnosti enodnevnega turizma so npr. obisk muzejev (Kobarški muzej, privatne zbirke), ogled kulturnih, naravnih in zgodovinskih znamenitosti (cerkve, slapovi, kapelice, spomeniki, itd.), prireditve in festivali (novoletno praznovanje, Festival pohodništva v jesenskem času), športni

programi (smučarski skoki), gastronomija (gostilne, restavracije, pizzerije), tipični lokalni proizvodi (ovčji in kravji sir, planinska skuta, Kobarški štruklji, itd.), igralništvo (Aurora) itd. Med kratke počitnice spadajo počitnice: ob koncu tedna (vikend počitnice), med prazniki, pred sezono in po njej, katerih namen je predvsem obnova psihofizičnih in delovnih sposobnosti delavca (Strategija, LTO Sotočje 2008).

❖ *razlike v cenah in vzpodbude*

Znižanje cen naj bi privabilo večje število gostov izven sezone. Namen sezonskega ali časovno diferenciranega oblikovanja cene je največkrat enakomerno prerazporediti povpraševanje oz. preprečiti kopičenje povpraševanja (Goulding & Leask, 1997, str. 174).

Tudi v Kobarški občini se ponudniki poslužujejo spremembe cen kot orodje za izboljšanje izkoriščenosti zmogljivosti izven sezone. »Cene ponudnikov turističnih storitev v občini Kobarid so zelo fleksibilne. Gibljejo se vzporedno s povpraševanjem in tudi glede na konkurenco«, pravi predstavnica LTO Sotočja Tatjana Humar (osebni razgovor, 5.10.2009).

❖ *povezovanje ponudnikov turist. storitev za podaljšanje odpiralnega časa*

Nekateri ponudniki v občini Kobarid se poslužujejo strategije, kjer svojo osnovno storitev tržijo s pomočjo posrednikov, kot so na primer organizatorji potovanj, tuje in domače turistične agencije, ki vzamejo ponudbo v svoj aranžma. S tem spodbujajo nakup zmogljivosti že pred sezono in po njej.

Druga možnost je povezava ponudnikov različnih turističnih storitev, kot na primer ponudnika visokokavovostnih prenočitvenih kapacitet »kompleks Nebesa« in vrhunska restavracija »Hiša Franko«, ki svoje obiskovalce medsebojno usmerjajo; tako osebno, kot na spletnih straneh. Informacijo o turističnih ponudnikih dajejo na svojo spletno stran tudi društva: lovci, ribiči, padalci, planinci, itd.

Povezovanje je pomembno tudi med samimi občinami. Bovška občina ima poleg poletne tudi zimsko ponudbo športnih aktivnosti – smučišče Kanin. Najvišje ležeče smučišče v Sloveniji je od Kobariške občine oddaljeno le 20 kilometrov, kar bi morala občina Kobarid smatrati kot privilegirano lokacijo, ki omogoča izrabo turistične ponudbe pri sosedih (Strategija, LTO Sotočje, 2008). Predstavnica Lokalne turistične organizacije Tatjana Humar je v kratkem razgovoru (dne: 5.10.2009) povedala, da je v strategiji turističnega razvoja občine Kobarid tudi organiziranje ski bus-a, ki bi povezoval občino Kobarid s smučiščem Kanin.

Kobariška občina je s Tolminsko že tesno povezana in sicer s skupno lokalno turistično organizacijo Sotočje, ki to območje enovito trži. Po mnenju kobarškega župana Roberta Kavčiča se skupna promocija že obrestuje: *“Tudi z Bovško bi se morali tesneje povezati. Tukaj smo na nekaj kilometrih razdalje vsi skupaj. Zasnovati moramo skupno posoško turistično zgodbo, ki bi goste pritegnila za daljši čas»*, pravi Kavčič (PN, Turistične sanje).

❖ *tranzitni gostje*

Tudi tranzitni gostje so dobrodošel segment, ki zapolnjuje luknje v terminih in pripelje koga v nizki sezoni, nikakor pa tranzitni obiskovalci ne morejo biti prioriteta in strateška usmeritev v občini, menijo na LTO-ju (Strategija, LTO Sotočje 2008).

❖ *možne spremembe na vzorcu povpraševalcev*

Predlog sprememb Skupine za trajnostni turizem, so spremembe na vzorcu povpraševalcev. Ponovno naj bi se načrtovalo in širilo šolske počitnice, ter vzpodbujalo delodajalce, da bi vpeljali »prožni« dopust. Vendar pa so šolske počitnice v Sloveniji lepo razporejene. Na vsake dva meseca je približno teden dni počitnic. Imamo: jesenske, novoletne, zimske, prvomajske in letne (OŠ Kobarid, šolski koledar).

Tudi določba (165. člena) Zakona o delovnih razmerjih določa v prid potencialnim dopustnikom, ki želijo koristiti dopust izven sezone. Ta določa da imajo starši šoloobveznih otrok pravico izrabiti najmanj teden dni letnega dopusta v času šolskih počitnic (MDDSZ, Letni dopust).

3.2 Obravnavanje s turizmom povezanega prometa na okolje

Trajnostni razvoj turizma podpira idejo o prekinitvi povezanosti med gospodarsko rastjo in povpraševanjem po prometu. Vendar pa je ta ideja težko izvedljiva, saj je po definiciji turizem odvisen od prometa. Na eni strani je potrebno ohraniti celotno potrošnjo obiskovalcev, hkrati pa zmanjšati emisije, ki izhajajo iz te dejavnosti (Action..., 2007).

3.2.1 Ukrepi za zmanjšanje onesnaženosti prometa na okolje

Nastajajoča nova Strategija razvoja prometa RS vsebuje prioritete usmeritve k okolju prijaznim oblikam prometa v skladu z določili Kiotskega sporazuma in usmeritvami EU in EU Strategije o trajnostnem razvoju, vse s ciljem zmanjšati količino toplo grednih plinov v ozračju in s tem zmanjšanje globalnega in lokalnega onesnaževanja (Razvoj Eko-turizma v RS, 2002). V nadaljevanju navajam možne ukrepe za zmanjšanje onesnaženosti prometa na okolje:

❖ *zmanjšanje neto vpliva letalskega in cestnega prometa,*

Če se bodo svetovne gospodarske razmere v prihodnosti nadaljevale v smeri, kot smo jo bili deležni v zadnjem času, lahko pričakujemo, da se bodo turistična potovanja skrajšala. Turisti se bodo zaradi nižjih dohodkov odločali za destinacije bližje domu, kar pa bo pripomoglo k manjšemu onesnaževanju okolja (UNWTO 2009).

❖ *vzpodbujanje k uporabi okolju prijaznih oblik prevoza*

Eden izmed načinov vzpodbud k uporabi okolju prijaznih oblik prevoza so naložbe v ustrezno infrastrukturo. To strategijo Kobariska občina pridno izpolnjuje z obnovo in vzdrževanjem panoramskih poti za kolesarje: čez Stol, na Matajur, do planine Kuhinja, do planine Zaprikraj,

grebenska cesta čez Kolovrat, turistično-gozdna cesta na Ozben, itd. Neprestano se vzdržujejo in odpirajo nove poti za pohodnike, namerava pa se tudi urediti parkirišče za avtobuse itd. (Strategija, LTO Sotočje 2008).

Nova večja pridobitev v kobariški občini zadnjih štirih let je vsekakor nova obvoznica in širjenje ceste, ki povezuje Kobarid z Bovcem. Z novo obvoznico je mesto Kobarid razbremenjeno večjega dela prometa, ki je potekal skozi staro ozko mestno jedro, s širjenjem ceste pa smo se izognili cestnim zamaškom, do katerih je prihajalo v vrhuncu sezone (Strategija, LTO Sotočje, 2008).

Drug okoljevarstveni način je stalno izboljševanje povezav med različnimi oblikami prevoznih sredstev in lažja dostopnost do namembnih krajev. Najbližja letališča občine Kobarid so: Brnik (125 km), Benetke (160 km) in Trst (85 km), najbližja železniška postaja pa je na Mostu na Soči, ki je oddaljena 22 km. Avtobusne povezave z občino Kobarid so nekoliko slabše, tako iz Ljubljane, kot iz Mosta na Soči, vendar si jih prizadevajo izboljšati, pravijo na LTO Sotočju (LTO Sotočje, <http://www.lto-sotocje.si>). Boljše prometne povezave Posočja z Italijo (Furlanijo – Julijsko krajino) pa bi v prihodnosti pozitivno vplivale na razvoj slovenskega turizma, posledično tudi na večjo kakovost življenja v skupnosti.

Tudi kakovostnejše informacije za turiste: zemljevidi, vodniki, brošure, itd. lahko pripomorejo k manjši onesnaženosti okolja, saj si turisti planirajo izlete ali ogleda na podlagi literature in ne delajo nepotrebnih poti z avtomobilom. Dobro podporno poslovno okolje (glej prilogo št. 4) v Kobariški občini je zaslužno, da je bilo za kobariško občino izdelanega veliko informacijskega materiala: od brošur, kjer so opisane zgodovinske in planinske poti, do raznih zemljevidov - pohodniških in kolesarskih, razni področni vodniki, gorsko kolesarski vodniki v slovenskem in tujih jezikih (»Gorsko kolesarski vodnik Dolina Soče« v nemškem jeziku) in še bi lahko naštevali (Alpski val, 14.9.2009).

Eden izmed načinov za vzpodbujanje varovanja narave je tudi prilagojena obdavčitev za okoljske stroške. V obravnavi je sprememba Zakona o davku na motorna vozila. Gre za novo, progresivno lestvico obdavčitve glede na količino izpusta ogljikovega dioksida v ozračje. Na ta način bodo postala ekološka in okolju prijaznejša vozila cenejša, medtem ko bodo postala večja, močnejša in okolju škodljivejša vozila dražja (MOP, Ur.l. 97/2004).

❖ *krajše prevožene razdalje*

Eden izmed trajnostnih razvojnih pristopov bi bil skrajšati prevožene razdalje v smislu promocije domačih destinacij turistom »sosednjih« držav. Lep primer promocije so lanskoletni oglasni panoji pod pooblaščenim predstavništvom LTO Sotočje - fotografije doline reke Soče, ki se je izvajala v sosednji Italiji, oddaljeni le nekaj ur vožnje z avtomobilom (Alpski val, 5.3.2009) ter razstava Fundacije Poti miru enem od ljubljanskih nakupovalnih središč. Razstava je bila zasnovana dvojezično, saj si na Fundaciji prizadevajo z njo gostovati tudi v tujini (Alpski Val, 3.8.2008).

Tabela 1: Nočitve turistov v kobariški občini po nacionalnosti, v letu 2007 in 2001

	DRŽAVA	2007	DELEŽ (v %)	2001	DELEŽ (v %)	2007/2001 (%)
1.	Slovenija	28.224	40.0	9.825	31.5	287
2.	Nemčija	12.869	18.2	5.522	17.7	233
3.	Avstrija	4.829	6.8	3.634	11.6	133
4.	Italija	4.286	6.1	4.562	14.6	94
	Skupaj od 1-4	50.208	71.1	23.543	75.4	213
	SKUPAJ	70.603	100.0	31.204	100.0	226

Vir: LTO Sotočje, Strategija razvoja turizma v občini Kobarid, 2008.

Struktura obiskovalcev v občini Kobarid iz tabele govori v prid krajših prevoženih razdalj turistov in s tem manjšemu onesnaževanju. Po podatkih LTO Sotočja, od leta 2001 do leta 2007, vrstni red prvih štirih najpomembnejših emitivnih trgov v kobariški občini ostaja v glavnem nespremenjen. Največ obiskovalcev (od 70% do 75% vseh obiskovalcev) je domačih in sosednjih oz. obiskovalcev iz bližnjih držav: Nemčije, Italije in Avstrije.

Tudi po zadnjih podatkih LTO Sotočja, je bilo v mesecu maju in juniju leta 2009 največ - skoraj 30% gostov iz Italije, z več kot 20% jim sledijo Slovenci, na tretjem mestu pa so z dobrimi 12% Nemci. Sledijo jim še turisti iz Avstrije, Velike Britanije ter ZDA in Kanade (Alpski val, 15.7.2009).

❖ *spodbujanje manjšega števila dopustov, vendar za več časa (ob zavedanju, da je to v nasprotju z novejšim razvojem trga)*

Zakon o delovnih razmerjih (162. člen) določa, da je letni dopust mogoče izrabiti v več delih, vendar pa mora en del trajati najmanj dva tedna (MDDSZ, Letni dopust). Tudi ponudnikom prenočitvenih kapacitet je interes, da gostje ostanejo pri njih več časa, zato se poslužujejo posebnih popustov za daljše bivanje v destinaciji. Dolžina bivanja obiskovalcev v Kobariški občini se povečuje in približuje povprečju, ki velja za območje Julijskih Alp (2,9 dni).

Tabela 2: Povprečna doba bivanja turistov v občini Kobarid

KOBARID	2005	2006	2007	2008
Prihodi	25.781	27.213	30.321	31.087
Nočitve	49.164	57.641	70.603	75.495
DOBA BIVANJA	1,9	2,1	2,3	2,4

Vir: LTO Sotočje, Strategija razvoja turizma v občini Kobarid, 2008.

Po podatkih LTO Sotočja za leto 2005 je obiskovalec v občini Kobarid bival v povprečju 1,9 dni (enako velja za obdobje od leta 2002 do 2004), leta 2008 pa kar 2,4 dni. V Sloveniji ta doba znaša 3,1 dan. »Glede na dejstvo, da v občini prevladuje delež kampov, kjer se turisti praviloma ustavijo za manj časa, lahko smatramo rezultat kot zelo dober«, ocenjujejo na LTO Sotočju (Strategija, LTO Sotočje 2008).

❖ *promoviranje zanimivosti in dejavnosti v določeni destinaciji (ali v njeni bližini) in ne ekskurzij oz. daljših potovanj*

Interes vseh ponudnikov turističnih storitev v kobariški občini je obdržati gosta čim več časa v destinaciji in ga prepričati k večji potrošnji. V ta namen je izdelanega veliko promocijskega materiala, katerega si medsebojno izmenjujejo.

Kot primer navajam kampe, ki so svojo dodatno ponudbo obogatili z umetnimi plezalnimi stenami, igrišči za igro z žogo, izposajo koles, igrali za otroke itd. (Kamp Nadiža, Kamp Koren). Obenem pa tudi promovirajo športne aktivnosti v neposredni bližini, povezane s hribi, z reko Sočo in drugimi naravnimi in zgodovinskimi znamenitostmi. Enako velja tudi za druge ponudnike turističnih storitev.

V letu 2009 je bil prvič v Kobaridu izveden festival »Outdoor show«. To je mednarodni, športni dogodek – tekmovanje v atraktivnih športih: kajak, plezanje na umetni steni, spust s kolesom in padalstvo. Prireditelj prispeva k promociji Kobarida kot enega izmed središč vseh vrst športov v naravi. Tu naj bi (aktiven ali željan miru) turist dobil vse kar si želi in sicer na enem mestu (Strategija, LTO Sotočje, 2008).

3.3 Izboljšanje kakovosti delovnih mest v turizmu

Po podatkih Statističnega urada RS, je bilo v letu 2007 v občini Kobarid zaposlenih 20% ljudi na področju turistične dejavnosti. Lokalna turistična organizacija pa je zabeležila strukturo zaposlenih v turizmu (v letu 2007), kot prikazuje tabela spodaj.

Tabela 3: *Struktura števila zaposlenih v turističnem sektorju v kobariški občini, za leto 2007*

	Ponudnik, podjetje, institucija	Št. stalno zaposlenih	Št. Zaposlenih po pogodbi	Št. študentov (povprečno)	Kot dodatna dejavnost	SKUPAJ	DELEŽ (v %)
1	Casino	65	5	28,5	0	98,5	25
2	Penzioni in gostišča	33	21		1	55	14
3	Športne agencije	7	0	42	0	49	12
4	Kampi	13	32		0	45	11
5	Muzeji in galerije	8	13	5	0	26	6
6	Apartmaji in počitniška stanovanja	2,5	1		22	25,5	6
7	Hoteli	15	6	0	0	21	5
	...	...	...	...	...	...	...
20	SKUPAJ	186,5	87	92	35	400,5	100%

Vir: *Strategija razvoja turizma v občini Kobarid, LTO Sotočje, 2008.*

Osenčene celice v zgornji tabeli označujejo največje število zasedenih delovnih mest. Tako je bilo leta 2007 največ stalno zaposlenih v turističnem sektorju na območju kobariške občine v Casinoju Avrora, med pogodbeno zaposlenimi čez sezono jih je največ delalo v kampih, največ študentov pa je pomagalo v športnih agencijah. 9% ljudi v občini se je posluževalo turizma kot dodatne dejavnosti za zaslužek, največ z oddajanjem apartmajev in počitniških dejavnosti.

Turistični sektor ponuja mnogo zaposlitvenih možnosti ljudem različnih starosti, znanj in spretnosti. Posebno mladim predstavlja delo v turizmu pogosto prvi stik z delom. Zaposleno osebje je za turistični sektor vir največjih konkurenčnih prednosti, zato je potrebno osebje neprestano izobraževati in jih učiti spretnosti in vedenja (Action..., 2007).

Organiziranost izobraževalnih delavnic oziroma seminarjev za vse nivoje že aktivnih turističnih delavcev, bi omogočilo nadgrajevanje znanja na turističnem področju. Tako je npr. v Hiši Franko, Posoški razvojni center v lanskem letu, organiziral tečaj priprave in vodeno degustacijo jedi iz govedine z namenom ocenitev kakovosti in prenos znanj (PRC, Letno poročilo).

3.3.1 Slabosti večine delovnih mest v turizmu

Največje slabosti delovnih mest na področju turizma so: neugodni delovni pogoji, potreba po delavcih z nizko stopnjo izobrazbe, majhne možnosti napredovanja in visoka stopnja neprijavljenega dela.

❖ Neugodni delovni pogoji

Nestalen urnik, delo za polovični delovni čas, sklenjena pogodba za določen delovni čas, nizka raven plač, nezmožnost napredovanja itd. vse to so neugodni delovni pogoji, ki odvrčajo ljudi od dela v turističnem sektorju. Delavci se tako raje odločajo za delo v proizvodnji, ki ima stalen urnik ter proste vikende in praznike, kot pa fleksibilen urnik.

Po podatkih Posoškega razvojnega centra (PRC-ja) so med potrebami delodajalcev v Posočju, ugotovili potrebo po delu za pomočnika kuharja in natarja. Kljub temu, da se za ti dve mesti razpisuje možnost štipendiranja, zanju ni velikega zanimanja (Prog. spodb. razvoja..., 2007 – 2013).

❖ Potreba po delavcih z nizko stopnjo izobrazbe

Velik problem pri restavracijah v Kobariški občini je “kadrovska podhranjenost” oz. selitev kvalificiranih gostinskih delavcev v manj zahtevne panoge (Strategija, LTO Sotočje, 2008). Nizka stopnja izobrazbe namreč pogojuje tudi višino plače.

❖ Majhne možnosti napredovanja

Čeprav spada turizem v kobariški občini med tiste z največjimi razvojnimi možnostmi (zaposlovanje, samozaposlovanje, podjetništvo in zagotavljanje dodatnega dohodka), pa so možnosti

za napredovanje zelo majhne, zato se ambicioznejši turistični delavci odločajo za delo v večjih turističnih središčih ali v tujini. Župan občine Robert Kavčič pravi: »Velikih turističnih objektov Kobariško območje ne prenese, ker ni zadosti delovne sile za zaposlovanje v njih. Želim pa si tudi, da bi bili občani gospodarji na svojem. Podpiram vlaganja v zasebne sobe in apartmaje, ker prinašajo dodaten zaslužek k slabim plačam« (PN, Turistične sanje...).

❖ *Visoka stopnja neprijavljenega dela*

Po podatkih Turistične zveze Slovenije je največ neprijavljenega dela med posameznimi ponudniki nočitvenih kapacitet (sobodajalci). Veliko je tudi dela prek tujih študentskih napotnic pri težje dobljenih delavcih, na primer: kuhar in natakar (prisotnost na 4. seji 16.3.2009).

3.3.2 Ukrepi za izboljšanje delovnih mest v turizmu

Kvaliteto delovnih mest v turizmu bi bilo potrebno izboljševati z: reševanjem ravni plač, možnostjo za zaposlovanje za polni delovni čas, sklenitvijo pogodbe za nedoločen čas ter možnostjo za napredovanje. Samo s stabilnim in varnim delovnim mestom lahko delodajalci obdržijo dovolj usposobljene zaposlene v prihodnosti (Action..., 2007).

Kot druga možnost vspodbude za krepitev kakovosti na področju turizma so vsekakor nagrade in priznanja. Na državnem nivoju sta to na primer: Slovenska nagrada za najbolj inovativne dosežke na področju turizma in Slovenska nagrada za poslovno odličnost na področju turizma (Razvoj ekoturizma, TZS, 2002), na občinskem nivoju pa občina Kobarid razpisuje natečaj za podelitev občinskih denarnih nagrad in priznanj, kjer se lahko potegujejo tudi delavci na turističnem področju (Epicenter 10/2009, str. 13-16).

3.4 Oblikovanje sprememb zaradi dobrega počutja skupnosti

»Turizem ima moč spremeniti značaj in blaginjo kraja, kjer se pojavi. Glavni izziv je predvsem ta, kako spremembo obvladati v prid skupnosti in njene dobrobiti« (Action..., 2007).

3.4.1 Vplivi turističnega razvoja

Turistični razvoj vpliva tako na ljudi, kot tudi na območje, kjer se pojavi. Ohranja naravno in kulturno dediščino kraja ter preprečuje degradacijo. Za lep in urejen turistični kraj je potrebno ves čas stremeti k spremembam, ki obenem pripomorejo k boljšemu počutju v skupnosti in privabljajo turiste. Več turistov pomeni prestrukturiranje lokalnega gospodarstva v turizem in obenem krepitev kakovosti delovnih mest. Vplive turističnega razvoja v Kobariški občini sem v nadaljevanju podrobneje razdelala.

❖ *Spremembe in posledično dobro počutje v skupnosti*

V Kobarški občini se to kaže z: vrhunsko kulinarično ponudbo, urejenostjo in označenostjo pešpoti (poti ob Soči, zgodovinske poti, poti v Triglavskem narodnem parku, itd.) in kolesarskimi potmi, urejenimi cestami in parkirišči (za ribiče, pohodnike, planince in kopalce), urejenimi vzletišči za jadralne padalce, organiziranimi športnimi in kulturnimi prireditvami in tekmovanji, komunalno urejenostjo, javno razsvetljava (med mestom in hitro se razvijajočima kampoma Koren in Lazar so uredili javno razsvetljava za pešce, ki zagotavlja večjo varnost domačinom in obiskovalcem (Strategija, LTO Sotočje, 2008), itd.

❖ *Ohranitev dohodka v kraju in krepitev kakovosti delovnih mest*

Po ocenah LTO Sotočje, skupna potrošnja obiskovalcev v občini Kobarid znaša 14 mio eurov, kar ocenjujejo kot dober rezultat. Od tega 74% prihodkov prispevajo dnevni obiskovalci. Izstopajoča je postavka casinoja Aurore, katera občini prispeva predvsem delovna mesta in koncesijo.

Po podatkih LTO Sotočja, največ dohodka (kar 80,3%) prispeva prvih šest turističnih proizvodov (od 22-ih). Zato bi po mnenju LTO-ja: »moralo biti tudi servisiranje in marketinška podpora tem proizvodom v smiselnem sorazmerju s temi tržnimi dejstvi« (Strategija, LTO Sotočje, 2008).

Tabela 4: Prvih šest turističnih proizvodov, ki prispevajo največ turističnega dohodka obiskovalcev v kobarški destinaciji

Razporeditev po skupni potrošnji			
	Turistični proizvod	Potrošnja skupaj (eur)	Delež (v %)
1	<i>Ribolov</i>	645.236	17,4
2	<i>Športne aktivnosti/vode</i>	555.833	15,0
3	<i>Sprostitev in oddih</i>	542.804	14,7
4	<i>Padalstvo</i>	468.474	12,7
5	<i>Pohodništvo</i>	441.758	11,9
6	<i>Gastronomija</i>	317.503	8,6
	<i>Skupaj 1-6</i>	2.971.608	80,3
22	SKUPAJ	3.702.370	100,0

Vir: Strategija, LTO-Sotočje, 2008.

❖ *Ohranitev naravne in kulturne dediščine ter preprečevanje degradacije*

Za vzdrževanje in obnovo dediščine v občini skrbijo: muzeji, Fundacija Po poti miru, Lokalna turistična organizacija, Turistična zveza Gornjega Posočja, turistična društva, Triglavski narodni park, itd. Za varovanje naravne in kulturne dediščine pa skrbi policija in redarska služba v sklopu občinskega programa varnosti (Skupni občinski program, 2009), nadzorniki Triglavskega narodnega parka pa v sklopu zakona o TNP-ju.

❖ *Prestrukturiranje lokalnega gospodarstva v turizem*

Prestrukturiranje pomeni upad tradicionalnih dejavnosti, obenem pa nova delovna mesta oz. dodaten prihodek lokalnega prebivalstva v turističnem sektorju. Tovrstne spremembe je moč opaziti v spodnji tabeli.

Tabela 5: Število ponudnikov nočitev v občini Kobarid leta 2008 glede na leto 2001

	LETO 2001			LETO 2008		2008/2001	
	Objekti	Št. postelj	POSTELJE (v %)	Objekti	Št. postelj	POSTELJE (v %)	2008/2001 (%)
<i>Hoteli</i>	1	61	7	1	61	4	0
<i>Penzioni & gostišča</i>	4	103	11	6	131	9	27
<i>Sobe in apartmaji</i>	8	68	7	31	229	16	237
<i>Turistične kmetije</i>	2	16	2	1	22	2	38
<i>Planinske koč</i>	2	210	22	3	235	16	12
<i>CŠOD</i>	1	58	6	1	58	4	0
<i>Kampi</i>	3	420	45	4	700	49	67
SKUPAJ	21	936	100	47	1.436	100	53

Vir: Strategija, LTO-Sotočje, 2008.

Leta 2008 je bila glede na leto 2001 največja rast števila postelj pri ponudnikih apartmejev in sob. Le te so se povečale za 1,37-krat. Še pred tremi leti so največji del novih kapacitet investitorji financirali iz lastnih prihrankov in kreditov. Šele v zadnjih treh letih pa so bila vlaganja manjših ponudnikov podprta tudi z razpisi za nepovratna sredstva – »Soča 2013« (Strategija, LTO Sotočje, 2008).

Prestrukturiranje gospodarstva v turizem se vrši na različnih omočjih: na podeželskem, gorskem, v mestnih območjih in v tradicionalnih turističnih središčih.

Na podeželskih in hribovskih predelih občine Kobarid je lepo vidno, kako turistične dejavnosti počasi zamenjujejo kmetijske. Kmetije, ki so obdelovali manjše površine, so prepustili v obdelovanje svojih travnikov in pašnikov večjim kmetom, ki so lahko sproti posodabljali kmetijske stroje. Svoje kmetijske objekte (npr. hlev, kozolec...) pa so preuredili v turistične nastanitve. Za ohranitev obeh vrst dejavnosti (kmetijstva in turizma) se je odločila le ena kmetija v celotni občini, to je Turistična kmetija iz Koseča (pri Drežnici).

Pomemben pozitiven vpliv turizma na kmetijstvo predstavlja ohranjanje planin in ponudbe na planinah. To dejavnost bi kazalo razširiti in povezati z možnostjo bivanja ljudi na planinah.

Kobariška občina ima največ še živečih pašnih planin v Sloveniji. Večina jih je tudi obnovljenih skozi popotresno obnovo. *»Če bi se lastniki odločili za gradnjo apartmajev na planinah, bi lahko razvili podobno odmeven turistični produkt. Tovrstno dejavnost je dopustno razvijati le na živih planinah kot dopolnitev osnovni dejavnosti. Prvi korak bi lahko bil organizacija sirarske poti, ki bi združevala vse pašne planine (in posameznike) zainteresirane in organizirane za prodajo svojih izdelkov«*, menijo na LTO-ju (Strategija, LTO Sotočje, 2008).

Pastorelli navaja trende kobariškega območja: upadanje števila kmetij, zmanjševanje kmetijskih površin, odseljevanje iz manjših oddaljenih krajev v večja središča in zaraščanje. Prihodnost naj bi bila odvisna od lokalnega prebivalstva in politike, ki bi morala na gorskih in hribovskih območjih spodbujati poselitev oz. stalno prisotnost kmetov, ki lahko svoje izdelke predelujejo in prodajajo ter se tako vključijo v gospodarski krogotok turizma (Pastorelli, 2007, str. 16).

V nekaterih mestih turizem prevzema v last industrijske lokacije in z njimi povezano dediščino. Tako je tudi v občini Kobarid, kjer kobariška Mlekarna Planika d.o.o. širi svojo dejavnost tudi v turistične namene. Načrtujejo preureditev garažnih prostorov v sirarski muzej, ki naj bi postal nova točka v turistični ponudbi Posočja (Mlekarna Planika).

V turistične namene pa se uporabljajo tudi nekatere druge stavbe, kot na primer: Muzej 1. svetovne vojne je postavljen v prostorih nekoč aktivnega Mašerovega kmečkega dvorca iz 18. stoletja, ki je bil kulturno in politično zbirališče Kobaridcev (Wikipedija, Soška fronta). V rojstni hiši in domu Andreja Manfrede (Andrej Manfreda (*1908 - †1943) iz Kobarida, tigrovec, narodni in politični delavec, umrl v ječi za jetiko) je sodobna knjižnica, konferenčni in protokolarni prostor. V Idrskem, kjer danes stoji »Gostišče Jazbec« s prenočišči, je bila do potresa 1976 tam dvorana zadružnega doma (Idrsko.si).

V turistično središče Kobarida je bilo potrebno vpeljati novo vrsto ponudbe, da bi se prilagodili spreminjajočim se okusom turistov ali posledicam podnebnih sprememb. To se kaže v prilagajanju restavracij spremembam na trgu. Dale so poudarek kvaliteti in tako povečale obseg svojega poslovanja. Rast turizma v občini ima pozitiven vpliv tudi na razvoj drugih storitvenih dejavnosti. Bistveno se je povečal obseg poslovanja športnih agencij - podjetnih posameznikov, (Strategija, LTO Sotočje, 2008).

3.5 Zmanjšanje uporabe virov in učinkovita uporaba odpadkov

»Turizem je lahko pomemben in včasih razsipen porabnik okoljskih virov. Nanaša se na trajnostno rabo in proizvodnjo naravnih virov« (Action..., 2007).

3.5.1 Voda, kot pomemben element turizma

Ker je voda vir življenja, je potrebno z njo varčevati. V gospodinjstvih občine Kobarid so s to varčnostjo že seznanjeni. Sanitarno odpadno vodo bi bilo treba ponovno uporabiti, kadar koli je to le mogoče.

Raziskave so pokazale, da turist na dopustu porabi v povprečju za tretjino več vode na dan, kot lokalni prebivalec. V vrhuncu sezone lahko ta poraba postane hud problem za lokalne prebivalce. Položaj lahko dodatno poslabšajo tudi podnebne spremembe (Action..., 2007).

Da bi delno rešili problem z vodo v občini Kobarid je Občinski svet občine na seji dne 22. 12. 2000 sprejel odlok o oskrbi s pitno vodo v Občini Kobarid, kateri določa pogoje in način oskrbe s pitno vodo iz javnega vodovoda ter pravice, dolžnosti in odgovornosti lastnika, upravljavca in uporabnikov v zvezi z dobavo in odjemom pitne vode (MOP, Ur. l. RS, št. 9/2001 z dne 09.02.2001).

Vodovodni sistem v mestu Kobarid in v Obrtni coni Kobarid ni zagotavljal zadostne količine sanitarne in požarne vode, zato so v letu 2007 zasnovali nov sistem. Oskrba sanitarne vode je bila mogoča le pri povprečni porabi, medtem ko v času turistično - sezonskih konic omrežje ni zmoglo zagotoviti željene količine vode (Alpski val, 2.11.2007).

3.5.2 Učinkovita raba virov in ravnanja z odpadki

Turizem je lahko pomemben in včasih razsipen porabnik okoljskih virov. Obenem pa je tudi eden ključnih deležnikov za večje onesnaževanje okolja in je zato potreben poseben nadzor in pristop za reševanje teh problemov.

❖ Manjša uporaba energije (vspodbujanje uporabe obnovljivih virov, izboljšana tehnologija)

Če se bodo slabe gospodarske razmere (v katerih se je znašla tudi Slovenija) nadaljevale v isti smeri, bodo podjetja prisiljena zniževati stroške, da bi ohranila konkurenčni položaj. Pri zniževanju stroškov bodo morala zmanjšati rabo energije in preiti na rabo obnovljivih virov energije in izboljšanih tehnologij (Inštitut za turizem EF, 2009). Lep primer v občini Kobarid je novo apartmajsko naselje v Kampu Koren obsega šest hišic, katerih gradbeni elementi so iz naravnih materialov za ogrevanje prostorov in sanitarne vode pa skrbijo sončni kolektorji (Primorska info, 14.7.2009).

Značilnost obnovljivih virov energije je, da so obnovljivi in zato skoraj neizčrpani. Povzročajo zelo nizke izpuste toplogrednih plinov, spodbujajo zaposlenost in razvoj podeželja. V občini Kobarid so podpisali pogodbo, katere sad bo učinkovita raba energije - postavitve sončnih elektrarn. Te bodo postavili na strehe štirih skupnih hlevov v Breginskem kotu, ki so občinska last, ter na streho

telovadnice osnovne šole Kobarid. To je lahko dobra promocija za uporabo obnovljivih virov tudi v turističnem sektorju (Alpski val, 1.10.2009).

❖ ***Zmanjševanje odpadkov in ravnanje z njimi (manjša uporaba embalaže, ločevanje in recikliranje)***

Zakonodaja s področja ravnanja z odpadki je sistemsko urejena in usklajena z evropskim pravnim redom. Okvirni predpis s področja ravnanja z odpadki je Pravilnik o ravnanju z odpadki (MOP, Ur.l.RS, 84/98, 45/00 in 20/01).

Ravnanje s komunalnimi odpadki je na lokalnem nivoju naloga lokalnih skupnosti, ki skrbijo za: zbiranje, ločevanje in naknadno sortiranje komunalnih odpadkov ter za oddajanje v nadaljnjo predelavo v skladu s predpisi (MOP, Operativni program). Na medobčinskem nivoju za komunalno dejavnost občine Kobarid skrbi Komunala Tolmin, ki je javno podjetje organizirano kot delniška družba (Komunala Tolmin.si), katere dela so naslednja faza sortiranja, obdelave, nadaljna predelava, recikliranje, itd.

S Komunalo Tolmin pa sodelujejo tudi druga društva in organizacije, tako pri čistilnih akcijah, kot pri drugih projektih. Posoški razvojni center je na primer v letu 2008 pripravil in izvedel projekt Ravnanje z odpadnimi materiali in nevarnimi odpadki na podeželju (PRC, Letno poročilo, 2009). Tudi Turistična zveza Gornjega Posočja je organizirala prireditve, dne: 3.12.2009 v Bovcu, na temo čistilnih akcij, kjer je podelila priznanja za najlepše urejen kraj. Na okrogli mizi so prisotni izpostavili problem »črnih« odlagališč odpadkov v Posočju.

V Kobariški občini deluje medobčinska inšpekcija, ki izvaja nadzor nad odlaganjem in ravnanjem s komunalnimi odpadki. Z rednimi nadzori in obhodi po kritičnih lokacijah zmanjšamo možnost nedovoljenega oz. nepravilnega odlaganja odpadkov (Skupni občinski program..., 2008).

❖ ***Kakovost vode (čiščenje odpadnih voda in izogibanjem izpustov v rečna okolja)***

V občini Kobarid si prizadevajo, da bi bila voda čim bolj kakovostna. To se kaže z izgradnjo dveh čistilnih naprav: v Kobaridu in Drežniških Ravnah. Na čistilne naprave se dovažajo tudi odpadne vode iz greznic, ki niso priključene na kanalizacijo in izcedne vode iz komunalne deponije (Komunala Tolmin, Kanalizacija).

❖ ***Kakovost zraka (vključno s pogoji, ki se nanašajo na zgostitev prometa)***

Največji problem v občini Kobarid predstavljajo voznja v naravnem okolju s štirikolesniki na motorni pogon ter avtomobili parkirani ob rekah. Tako je občinski svet Občine Kobarid sprejel odlok o prometnem in obrežnem režimu na območju Občine Kobarid, katerega namen je urejanje režima cestnega prometa (MOP, Ur. list RS, št. 57/2008 z dne 10.06.2008).

Tudi nova obvoznica, ki poteka ob obrobju mesta Kobarid, je sprostila promet in s tem zmanjšala količino izpušnih plinov v zrak (zaradi v vrhuncu sezone nastalih cestnih zamaškov).

Zaradi onesnaževanja rastlin v planinskem svetu pa je leta 2008 že potekalo tudi predavanje o rastlinskih čistilnih napravah. Načrtuje se izvedba teh naprav pri koči na Krnskih jezerih in planini Duplje (PRC, Letno poročilo, 2009).

3.6 Trajnostno gospodarjenje z naravno in kulturno dediščino

Dediščina so dobrine, podedovane iz preteklosti, ki jih prebivalci območja (ali širše – države) opredeljujejo kot odsev in izraz svojih vrednot, identitet, verskih in drugih prepričanj, znanj in tradicij. Dediščina vključuje vidike okolja, ki izhajajo iz medsebojnega vplivanja med ljudmi in prostorom skozi čas (SVIZ, Zakon o varstvu..).

Naravna in kulturna dediščina ter turizem delujejo vzajemno. Kvaliteta dediščine je v večini območij temeljnega pomena za turizem. Turizem pa lahko igra ključno vlogo tudi pri večji ozaveščenosti ter pri podpori za ohranitev te dediščine (Action..., 2007).

3.6.1 Ukrepi za reševanje varstva naravne in kulturne dediščine

Vedno večji pritiski na razvoj, škoda zaradi množičnosti turistov, pomanjkanje virov (finančnih in človeških) za preprečevanje škodljivih vplivov itd. so slabosti in grožnje v zvezi z naravno in kulturno dediščino na Kobariškem (več v prilogi št. 6). Prav tako pa obstajajo tudi ukrepi s katerimi se dediščina ohranja in so podrobneje predstavljeni v nadaljevanju.

❖ Argument turizma kot razlog za financiranje dediščine

Obstaja veliko politik in konvencij, tako na mednarodni kot evropski ravni, katerih namen je ohranjanje naravnih in kulturnih dobrin. Tudi turizem mora prispevati svoje k njihovi podpori.

Pozitiven učinek turizma je povezan z varovanjem, ohranjanjem in negovanjem kulturne dediščine. V številnih primerih je turizem rešil in obvaroval kulturno dediščino pred njenim gotovim propadom in pozabo (Gams, 2008, str. 59).

❖ Primerna določitev zavarovanih območij

Druga možnost za varovanje narave je jasna označitev zavarovanega območja. Leta 2008 so bile ob državnih cestah, na mejah Triglavskega narodnega parka, postavljene nove označevalne table na osnovi Pravilnika o prometni signalizaciji in prometni opremi na javnih cestah. Na osnovi tega predpisa smejo v varovanem pasu stati le oznake, ki so točno določene v navedenem pravilniku, ki so oblikovno in barvno poenotene (TNP, 17.6.2008).

❖ Krepitev odnosov med zavarovanimi območji in lokalnimi interesi v turizmu

Javni zavod Triglavskega narodnega parka je pooblaščen za upravljanje z območjem, ki ga zajema. Glavni namen zavoda je poleg ohranjanja izjemnih naravnih in kulturnih vrednot, zavarovanja avtohtonega rastlinstva, živalstva in naravnih ekosistemov ter značilnosti neživega sveta, zagotoviti

z naravnimi danostmi in vrednotami vsklajen nadaljni razvoj kmetijstva in gozdarstva, ohraniti in razvijati kulturno krajino ter zagotoviti razvoj in materialne in druge pogoje za življenje in delo prebivalcev. Obenem pa mora omogočiti občanom in obiskovalcem uživanje naravnih in kulturnih vrednot ter rekreacije v naravi (MOP, Ur. l. RS, 7/07).

❖ ***Krepitev in kontrola razvoja***

Potrebno je celostno ohranjati in razvijati kulturno dediščino in jo povezovati s sodobnim življenjem in ustvarjanjem. Družba sodobnega časa mora prevzeti odgovornost do naravne in kulturne dediščine in v tem izpolniti svoj moralni dolg do prihodnjih generacij.

Primer kontrole razvoja turizma je na območju Triglavskega narodnega parka, kjer s posebnim aktom (6. člen zakona o TNP) zavarujejo dele nepremične naravne in kulturne dediščine, ki imajo posebno naravno, kulturno, zgodovinsko ali estetsko vrednost, kot naravna znamenitost oziroma kulturni ali zgodovinski spomenik (TNP, Zakon).

❖ ***Informiranje obiskovalcev, da se dediščina ne poškoduje***

Pravilno delovanje prihodnjega turističnega razvoja bi moralo temeljiti na uravnoveženosti med nosilnimi sposobnostmi okolja, ki jih vključujemo v turistično funkcijo in pritiskom obiskovalcev na njih. S strokovnim pritiskom bi bilo potrebno zagotoviti kvalitetno in pravilno vključenost kulturne dediščine v turistično ponudbo, ki bi se kazala v zadovoljstvu obiskovalcev na eni strani in domačinov na drugi (Koščak, 2001, str. 237-241).

❖ ***Prizadevanje za ohranitev objektov in dejavnosti v sklopu turizma***

Celostno ohranjanje dediščine se uresničuje v razvojnem načrtovanju in ukrepih države, pokrajin in občin tako, da dediščino ob spoštovanju njene posebne narave in družbenega pomena vključujejo v trajnostni razvoj (SVIZ, Zakon).

Dediščina I. svetovne vojne je turistično nedvomno najpomembnejša zgodba v Posočju. Imamo izvajalca (Fundacija poti miru v Posočju), kateri je v zadnjih letih uredil odlično infrastrukturo (6 muzejev v naravi, od tega 4 v kobariški destinaciji), izdal vodnik, organiziral vodniško službo itd. (Strategija, LTO Sotočje, 2008).

❖ ***Krepitev razvoja, promocije kakovostnih proizvodov in storitev, ki izhajajo iz dediščine (tradicionalne obrti, lokalni pridelki, itd.)***

Kot pravi Bogataj, bi morali boljše poudariti svoje kulturno okolje. Domačinom bi morali vcepiti občutek, da njihove tipične lokalne značilnosti niso nekaj manj vrednega, ampak ravno nasprotno, da so pomembne. Tako bi pripomogli k večji samozavesti, ki jo slovenskemu nacionalnemu karakterju na splošno močno primanjkuje. Prav tako pa bi bilo po njegovo v prihodnje boljše razvijati področja kulture: prehranjevanja (kulinarike), naselij, navad in običajev, domačih in umetnih obrti, združevanja ob posebnih priložnostih, glasbe in likovne kulture (Bogataj, 2002, str. 63).

❖ *Razvoj programov spremljanja trendov*

Zelo pomembno je vedno znova razvijati nove programe za merjenje trendov in vplivov v turizmu. Trende v turizmu se meri z zbiranjem, obdelavo in analiziranjem podatkov o obiskovalcih. Z razvojem računalnikov in internetnih povezav je tovrsten sistem lažji.

Za spremljanje trendov v turizmu, je potrebno zbiranje podatkov o obiskovalcih, katere LTO Sotočje zbira le na posameznih točkah (kjer je vstop nadzorovan). S temi podatki torej zajamejo večji del organiziranih obiskovalcev, ki pa so le manjši del vseh tistih, ki dnevno obišejo območje. Največ dnevnega obiska ima vsekakor Kobariški muzej, najbolj znana kulturna in zgodovinska znamenitost v Posočju, koncentracije na vseh ostalih točkah so bistveno manjše. Pomen I. sv. vojne in zgodovinskega turizma se povečuje, kar kažejo tudi ocene obiska zasebnih zbirk (Kobarid, Breginj, Livek, Drežnica) ter vodenja po muzejih v naravi (Zaprikraj, Kolovrat, Mrzli vrh) (Strategija, LTO Sotočje, 2008).

3.7 Dostopnost turizma za vse

Svetovni kodeks etike za turizem določa, da je turizem pravica vsakega državljana. Turizem ne vključuje le socialno vključenost, temveč tudi javno zdravje. Dopust naj bi bil telesna in duševna sprostitev dopustnikov.

Dokazano je bilo, da prizadevanja za socialni turizem zmanjšujejo sezonsko povpraševanje, saj ljudje, kot na primer upokojeanci, lažje potujejo izven sezone (Action..., 2007).

3.7.1 Ukrepi za dostopnejši turizem

Cilj trajnostnega razvoja turizma je zagotoviti, da so turistične privlačnosti vsem na razpolago, brez diskriminacije. Za doseg tega cilja je potrebno pristopiti z naslednjimi ukrepi:

❖ *Spodbujanje politike in ukrepov za podporo socialnemu turizmu na vseh ravneh*

Za spodbujanje politike in ukrepov socialnemu turizmu je pristojno Ministrstvo za Gospodarstvo v okviru politike spodbujanja uveljavljanja načel trajnostnega razvoja turizma (MG, Trajnostni in regionalni razvoj).

Eden izmed primerov za podporo t.i. socialnemu turizmu so brezplačne delavnice na temo »Turizem za vse?«. Delavnice je v letu 2009 organizirala Javna agencija RS za podjetništvo in tuje investicije (v nadaljevanju JAPTİ), s katerimi želijo širiti razvoj turistične ponudbe za ljudi s posebnimi potrebami (JAPTİ, Moj spletni priročnik).

❖ *Večja ozaveščenost podjetij o obsegu trga in gospodarskih prednostih in socialnih koristih*

Prav v okviru prej omenjenega projekta, ki ga organizira JAPTİ »Turizem za vse?«, si prizadevajo ozavestiti turistična podjetja o prednostih in koristih ponudbe za vse ljudi. Pri tem so nadgradili

certifikat "Invalidom prijazno". Certifikat podeljujejo turističnim in s turizmom tesno povezanim organizacijam (nastanitveni, gostinski, kulturni in drugi objekti), ki so dostopne za invalide in osebe z najrazličnejšimi ovirami (NTZ, 2009).

❖ ***Spoštovanje delovčevih pravic do dopusta***

159. člen Zakona o delovnih razmerjih (ZDR) določa pravo do minimalnega letnega dopusta za vsakega delavca. V primeru, da je to: starejši delavec, invalid, delavec z najmanj 60% telesno okvaro in delavec, ki neguje in varuje otroka s telesno ali duševno prizadetostjo, pa ima pravico do dodatnih dni letnega dopusta (MDDSZ, letni dopust).

❖ ***Načrtovanje in prilagajanje turističnih objektov in območij za izpolnitev zahtev invalidov***

Za obstoj turizma je potrebno zavedanje, da je goste treba obravnavati individualno. Med obiskovalci je vse več gostov s posebnimi potrebami. V Kobariški občini še ni zaznati, da bi se odprla počitniška nastanitev s tovrstno ponudbo, vendar pa se bodo morali tudi tem gostom slej ko prej prilagoditi, če želijo biti bolj konkurenčni, zanimivi in prepoznavni na turističnem trgu. V gradnji pa je tudi nov dializni center v Kobaridu, ki bo lahko oskrbel 18 ledvičnih bolnikov dnevno, in ga bodo lahko poleg lokalnega prebivalstva uporabljali tudi bolniki, ki prihajajo v Posočje kot turisti (Epicenter, 2009).

❖ ***Izboljšanje informacij pomembne za invalide oz. pod-priviligrane skupine***

Ponudniki s certifikatom »Invalidom prijazno« morajo zagotavljati specializirano opremo in urejenost prostorov za nemoteno gibanje ljudi s telesnimi okvarami. Poleg urejenega okolja (velikost parkirišča in dostopne poti, talne oznake, itd.), informacij (npr. naprav, ki olajšajo komunikacijo in posebne oznake) je potrebno izobraževati tudi zaposlene glede odziva na potrebe invalidov (Sirše, Kores, Norway Grants).

❖ ***Spodbujanje širokega razpona cen v turizmu, tako za nastanitev kot storitve***

V Kobariški občini obstaja širok spekter razpona cen ponudnikov turističnih storitev. Turistična ponudba je dostopna takorekoč za vsakogar. Pri nastanitvah se to kaže: od poceni nastanitev v kampih in apartmajih, pa do dražjih, luksuznih nastanitvah v hotelih in v novem apartmajskem naselju Nebesa.

Tudi na področju turističnih storitev imamo širok razpon cen. Od dragih nakupov dovolilnic za ribolov, pa do igralniško – zabavišnega centra Aurora v Starem Selu, ki uporablja ameriški model igralništva, ki ni omejen na segmente obiskovalcev z visokimi dohodki (Strategija, LTO Sotočje, 2008). Tudi jadralno padalstvo je šport, ki je nekoč valjal za tiste z globljimi denarnicami, dandanes pa se je to spremenilo in letalski užitki te vrste so zdaj na voljo tudi širšemu krogu ljudi (MMC Rtv Slo, 7.9.2009).

❖ *Lajšanje dopustov za ljudi z nizkimi dohodki*

Vlada Republike Slovenije (Ministrstvo za gospodarstvo) je izvedla posebne sheme, ki bodo lajšale in spodbujale počitnikovanje ljudi z nizkimi prihodki, kot so: priznavanje različnih zdravstvenih zavarovanj iz tujine, ciljno usmerjanje državnih dotacij za rekreacijo in počitek seniorjev in mladih kot je regres, vavčerji za počitnice, finančni popusti za te tri socialne skupine pri koriščenju najrazličnejših turističnih produktov (MG, Trajnostni in regionalni razvoj).

3.8 Turizem usmerjen k globalnemu razvoju

Pomembno je, da je naša skrb za trajnostni turizem povezana z učinkom evropskega turizma in z njim povezanih politik za globalni trajnostni razvoj (Action..., 2007).

3.8.1 Ključni izzivi svetovnega trajnostnega razvoja turizma

❖ *Soočanje s svetovnim vplivom potovanj med celinami glede: izpustov in podnebnih sprememb*

Način življenja se spreminja. Še nedavno za večino ljudi potovanje ni bil prestiž, ampak se ga je zaznavalo kot del življenja. Vendar pa se je z gospodarsko krizo tudi rast v mednarodnih turističnih prihodih na svetovni ravni drastično upočasnila. Potemtakem se predvideva, da se bo tudi dolžina potovanja preusmerila v destinacije bližje domu (Inštitut za turizem, 2009-1), kar pa po drugi strani pomeni, da se bo onesnaževanje zraka zmanjšalo.

❖ *Uporaba turizma kot orodje za doseganje razvojnih ciljev in s tem zmanjšanja revščine in lakote*

Po raziskavi STO (Svetovne turistične organizacije) lahko turizem pomembno doprinese k izboljševanju življenjskih pogojev lokalnega prebivalstva. Turizem se lahko razvije na izoliranih območjih, kjer bi bile kakršne koli druge aktivnosti neizvedljive. Dejstvo je tudi, da ima večina držav v razvoju, zaradi svoje bogate kulture, umetnosti, glasbe, neokrnjene narave in znamenitosti primerjalno prednost pred turističnimi destinacijami razvitih držav (Uhan, 2008, str. 22).

Ena izmed podpornih društev Zgornjega Posočja je Posoški razvojni center (v nadaljevanju PRC), katerega naloga je tudi kandidiranje za evropsko pomoč. PRC prek razpisov podpira kontinuirano gradnjo novih turističnih sob in apartmajev in posledično povečuje zaposlenost oz. omogoča dodaten zaslužek prebivalcem občine Kobarid (oz. celotnega Zgornjega Posočja) (Strategija, LTO Sotočje, 2008).

❖ *Izogibanje vsem oblikam izkoriščanja ter nelojalne konkurence*

K ciljem trajnostnega evropskega turizma prispeva tudi odpravljanje oz. izogibanje vsem oblikam izkoriščanja, vključno s kodeksom ravnanja proti spolnemu izkoriščanju otrok (Action..., 2007). Med primere drugih kršitev v turizmu so največ kršitve: zakona o gostinstvu, zaposlovanju na črno ter kršitve zakona o varstvu potrošnikov.

❖ *Podpora mednarodnim politikam in ciljem glede okolja*

Podpora mednarodni politiki in ciljem, ki se nanašajo na okolje določa, da imajo države po Ustanovni listini Združenih narodov in načelih mednarodnega prava suvereno pravico izkoriščati svoje naravne vire v skladu z lastno okoljsko politiko ter odgovornost zagotoviti, da dejavnosti pod njihovo jurisdikcijo ali nadzorom ne povzročajo škode okolju drugih držav ali območjem zunaj meja državne jurisdikcije (MOP, Konvencija).

❖ *Zagotavljanje, da evropske države izpolnjujejo Etični kodeks v turizmu*

Etični kodeks v turizmu (The Global Code of Ethics for Tourism) predstavlja priporočila za odgovoren in trajnosten razvoj svetovnega turizma. Prisotnost Etičnega kodeksa v turizmu naj bi zmanjšala negativen vpliv turizma na okolje in kulturno dediščino, pri tem pa povečala število prednosti, ki jih bodo imeli prebivalci turističnih krajev po vsem svetu (TZS, Turisticna misel).

3.8.2 Ukrepanje za globalni razvoj turizma

Vse države bi morale imeti enako pravico do razvoja turizma, državljani pa enako pravico do potovanja. Tudi vsposodbujanje programov za podporo razvoju turizma kot orodja za trajnostni razvoj, ter omilitev revščine, bi bilo potrebno gledati z globalnega vidika. Nenazadnje pa bi bilo potrebno informirati vse državljane glede odgovornosti na potovanju in vsposodbujati medsebojno izmenjavo dobrih praks in znanj med državami in regijami vse za cilj trajnostnega turizma. Kajti le trajnostni turizem ali turizem, ki se je sposoben trajno vzdrževati, je lahko trajen...

4 PREDSTAVITEV REZULTATOV ANKETE

Turizem se je v občini Kobarid v zadnjem desetletju zelo hitro razvijal. Eden izmed pokazateljev ali se je turizem razvijal v smeri trajnostnega evropskega turizma, je tudi anketni vprašalnik, ki je bil razdeljen med občane. Namen raziskave je bil dobiti mnenje tistih, ki so neposredno (ali posredno) povezani s turizmom. Rezultat ankete je lahko jasen pokazatelj problema glede teme naloge. Če pa želimo problem odpraviti, ga moramo najprej identificirati in ugotoviti, kateri so vzroki za njegov nastanek.

4.1 Oblikovanje vprašalnika, zbiranje podatkov in njihov namen

Za raziskovanje naloge: Kako se turizem v kobariški občini prilagaja ciljem trajnostnega evropskega turizma, sem uporabila metodo neposrednega in posrednega zbiranja podatkov.

Vprašalnik je sestavni del zaključne strokovne naloge, kar je razvidno iz priloge številka 1. Bil je enak za vse občane. Anketiranci so izbirali med že ponujenimi odgovori. Vprašanja sem zasnovala tako, da anketirani na podlagi petstopenjske lestvice izražajo svoje mnenje. Rezultati so prikazani tabelarno in grafično z opisi. Namen ankete je: ugotoviti, katero turistično znamenitost bi

anketiranci priporočali za ogled turistom, kakšno je njihovo mnenje glede turizma v občini Kobarid, kje vidijo največji napredek na področju turizma, kje vidijo rešitev za krepitev privlačnosti občine izven sezone, kakšno je njihovo mnenje glede dela v turizmu in kje oni vidijo najboljše ukrepe za zmanjšanje onesnaženosti prometa na okolje.

4.2 Opredelitev vzorca

Nekaj anket sem poslala po elektronski pošti (15 anket), večinoma pa sem jih razdelila osebno med zaposlene: v muzeju, na Fundaciji Poti miru, na LTO Sotočje, na Osnovni šoli Kobarid, na delavnicah (na temo turizma), v knjižnici Kobarid itd. Vprašalnik je izpolnjevalo 90 občanov, in sicer 52 žensk in 38 moških, s povprečno starostjo 44 let.

4.3 Povzetek analize ankete

Če bi povprečno opredelili osebo, ki je izpolnjevala anketo, bi to bila ženska s povprečno starostjo 44 let, končano srednješolsko izobrazbo in zaposlena za poln delovni čas. Njeno stalno bivališče pa bi bilo na območju občine Kobarid.

Kljub temu, da povprečna anketiranka vidi v občini Kobarid v zadnjem desetletju velik napredek na področju turizma meni, da bi se število ponudnikov nastanitvenih kapacitet (vključno s hotelskimi) lahko še povečalo. Kot slabo vidi tudi ponudbo (tako turističnih objektov, kot celotnega območja) za izpolnitev zahtev invalidov.

Poleg Kobariškega muzeja, kostnice in slapa Kozjak, bi povprečna anketiranka turistom priporočila obisk Gregorčičeve učne poti, vključno z ogledom Gregorčičeve rojstne hiše in pokopališča na griču sv. Lovrenca. Tudi planine pod Krnskimi pogorjem, pa Pot miru, ki povezuje muzeje na prostem in nenazadnje staro vaško jedro v Breginju ter obe reki: »smaragdna« (Soča) in »zdravilna« (Nadiža) se ji zdita zanimive in bi jih priporočila za ogled.

Po »njenem« mnenju škoda na naravni in kulturni dediščini ne nastane zaradi množičnosti turistov. Po eni strani je lahko razlog temu, da vidi največji napredek v turizmu prav na področju informiranja turistov. Napredek naj bi bil viden tudi v padalstvu, na področju vodnih aktivnosti in ponudbi namestitvenih kapacitet.

Čeprav se povprečna anketiranka strinja, da na podeželskih in hribovskih predelih občine turistične dejavnosti počasi zamenjujejo kmetijske, pa meni, da turizem povečuje prodajo domačin pridelkov in izdelkov. Se pravi, da bi bilo potrebo obe dejavnosti nekako povezati (kot npr. turistične kmetije). Obenem pa dodaja, da turizem s svojo ponudbo izboljšuje kvaliteto življenja domačinov.

Povprečna anketiranka meni, da je v občini nadzor nad odlaganjem in ravnanjem s komunalnimi odpadki slab. Za zmanjšanje onesnaženosti prometa na okolje vidi predvsem v gradnji, obnavljanju

in vzdrževanju kolesarskih poti, pa tudi v promociji zanimivosti in dejavnosti v kobariški destinaciji, z namenom, da se čim manj vozi in s tem onesnažuje okolje. Vendar pa bi ti ukrepi za zmanjšanje onesnaževanja nekje segali tudi v zavarovano območje kot je Triglavski narodni park kjer pa anketiranka ne vidi dobrega sodelovanja med zavarovanimi območji in lokalnimi interesi.

Po mnenju anketiranke, bi se ljudje raje odločali za delo na področju turizma, če bi bili pogoji dela boljši: delo nebi bilo le sezonske narave, bi bilo bolje plačano, ne bi imelo nestalnega urnika, bi imelo večje možnosti napredovanja, ne bi bilo toliko neprijavljenega dela in bi dopuščalo jemanje dopusta med sezono. Delo na področju turizma ima pa tudi pozitivne strani, in sicer: omogoča stik s tujci in s tem učenje in obnavljanje tujih jezikov, omogoča dodatni zaslužek z napitninami, omogoča širjenje kroga prijateljev in znancev, ponuja možnost za razvoj lastne podjetniške dejavnosti ter omogoča spoznavanje drugih kultur.

Za krepitev turistične privlačnosti občine izven sezone vidi povprečna anketiranka v izgradnji zdravilišča oz. Wellness centra. Rešitev bi bila tudi v izgradnji športno – rekreacijskega centra in plavalnih bazenov ter izgradnja (ali pa posodobitev že nekoč obratovanega) smučišča.

4.4 Predlagane rešitve in izboljšave

❖ Zmanjšanje odvisnosti od sezonskega povpraševanja

Ker ima Kobariška občina le en vrhunec sezone (v poletnem času), bi bilo smiselno iskati rešitve za krepitev izven sezonske ponudbe.

Med manj zahtevne projekte za širitev turistične ponudbe izven sezone bi bila izgradnja bazena oz. vodnega parka ali pa obnova smučišča na Livku. Tudi drugje po Sloveniji (npr. v Kamniku) se ureja manjša (družinska) smučišča, ki ponujajo dnevno in nočno smuko, ter sankanje.

V občini je prevelik delež kampov. Takšna porazdelitev nočitev je povezana s slabostjo »kratke sezone«. S povečanjem deleža nočitvenih kapacitet visokega kakovostnega razreda (hotelov), bi se v občini odprla paleta možnosti za širitev izven sezonske turistične ponudbe.

Druga izmed možnosti je kongresni turizem. Poslovni turizem, kot so konference, seminarji in kongresi so v vzponu. Slovenija ima dobre možnosti za razvoj: centralna lega v Evropi, dobra dostopnost, ugodno razmerje med ceno in kakovostjo storitev, ugled naše stroke in znanosti v tujih združenjih, varnost, itd. Pri srednje velikih kongresnih dogodkih se zbere od 50 do 1000 udeležencev, kar bi zahtevalo sodelovanje s ponudniki sosednjih občin Bovec in Tolmin. Pri tem pa ne smemo zanemariti tudi dosedanje ponudbe, ki bi se s to idejo še dodatno okoristila. Mislim predvsem na vrhunsko kulinariko, lokale, in igralnico Aurora in nenazadnje zaradi raznolikosti in lepote ki jih kobariška lahko ponudi, bi bilo smiselno ta potencial v prihodnosti izkoristiti.

Ideja kongresnega turizma pa bi bila še konkurenčnejša, če bi razširili ponudbo z izgradnjo wellness centra. Analiza ankete je pokazala, da prebivalci občine Kobarid vidijo rešitev izven sezone ponudbe prav v izgradnji zdravilišča oz. wellness centra.

Kot druga rešitev je gradnja športno – rekreacijskega centra. Kaže se trend povečanega interesa za počitnice na soncu v zimski sezoni. Pri zadovoljitvi tovrstne potrebe bi bilo smiselno ponuditi celoten spekter športnih aktivnosti: tek na smučeh, umetna ledena stena (katero so že vpeljali v ponudbo enega izmed bovških hotelov), sankanje, smučarska skakalnica, turna smuka itd. Eden izmed zadnjih trendov v športu je deskanje z zmajem oz. kajtanje. S kajtom se lahko smuča po zasneženih ravninah na smučeh ali na bordu, vendar pa je za to potrebna določena termika.

Ker od Bovca do Nove Gorice ni nobenega strelišča, bi bila ena izmed možnosti za širitev turistične ponudbe v občini Kobarid izven sezone ureditev strelišča (pokritega ali prostega), ki bi ga lahko uporabljale lovske družine, policija in strelska društva v vadbene namene. V času mrtve sezone pa bi se organiziralo dvodnevne tekme evropskega pokala v disciplini trap (to je disciplina streljanja na umetne golobe), od katere bi imeli koristi tudi drugi turistični ponudniki.

❖ *Obravnavanje s turizmom povezanega prometa na okolje*

Kobariška občina si prizadeva k posodobitvi cestne infrastrukture in s tem odpraviti morebitne nezgode in zastoje na cestah. Najbolj odmevna je obvoznica, ki povezuje Kobarid z Bovcem, saj omogoča lažji pretok vozil in s tem manjše onesnaževanje zraka.

Prav tako pa se obnavljajo in vzdržujejo tudi panoramske poti za kolesarje. Pohvale vredna je tudi promocija zanimivosti in dejavnosti znotraj kobariške destinacije, saj pripomore k prepričanju turista, da ostane v kraju več časa, več potroši, obenem pa to doprinese tudi k manjši onesnaženosti, saj turist prevozi z avtomobilom krajše razdalje.

Med drugim so anketiranci podali idejo o možnosti izposoje motornih vozil v občini (skuterjev, štirikolesnikov, ipd) na električni pogon, kar bi omogočalo turistom lažjo mobilnost in so ekološko sprejemljivejši.

❖ *Izboljšanje kakovosti delovnih mest v turizmu*

Večina anketirancev se strinja, da je težko dobiti stalno delovno mesto v turizmu. Tisti pa, ki stalno delovno mesto dobijo, pa si ne morejo vzeti dopusta med sezono.

Ker delavci v turizmu delajo po nestalnem urniku pod neugodnimi delovnimi pogoji, bi bilo razumljivo, da k temu sodi tudi dobro plačilo. Vendar največkrat ni tako. Nekatera delovna mesta v turizmu zahtevajo veliko odgovornost (npr. voditelj skupine za vožnjo z rafting-om), katero bi bilo potrebno dodatno nagraditi. Spet druga omogočajo dodaten zaslužek z napitninami. Ena izmed možnosti, da bi se turistični delavci bolj potrudili za boljše opravljeno delo bi bil na primer razpis nagrad in priznanj občine samo na tem področju.

Cilj vsakega turističnega delavca ni denarno plačilo za opravljeno delo. Nekateri se podajo v »turistične vode« na primer z namenom obnavljanja in učenja tujih jezikov in kultur ter z željo spoznavanja novih ljudi in širjenja prijateljstva.

Ker je Kobarid dokaj oddaljen od večjih mestnih središč, turistični delavci nimajo velikih možnosti za napredovanje. Je pa na območju velika podpora za razvoj lastne podjetniške dejavnosti.

❖ *Oblikovanje sprememb zaradi dobrega počutja skupnosti*

Spremembe, ki so v prvi vrsti razlog za turistični napredek, so prav tako posledica za dobro počutje v skupnosti prebivalcev občine. V Kobariški občini se čuti upad kmetijskih dejavnosti, saj le te ne prinašajo zadovoljivih dobičkov. Polovica anketirancev se strinja, da na podeželskih in hribovskih predelih občine Kobarid, turistične dejavnosti počasi zamenjujejo kmetijske. Žal se kmetje odločajo le za ponudbo nastanitvenih kapacitet.

Turistični trend se giba v smeri t.i. zelenega turizma, ki predstavlja prihodnjo konkurenčno zahtevo. Ta zahteva terja oblikovanje lokalnemu okolju prijaznih in tržno zanimivih produktov. Tukaj bi rada predvsem izpostavila potrebo po kmečkem turizmu v Kobariški občini, ki naštete elemente izpolnjuje. Kmečki turizem ponuja ekološko pripravljeno hrano in s tem povečuje predelavo in prodajo pridelkov in izdelkov. Obenem uslužbenci kmečkega turizma informirajo turiste o drugih bližnjih turističnih ponudbah ter osveščajo turiste, da se usmerijo k okolju prijaznemu ravnanju, itd. Kot druga sprememba, ki bi doprinesla dobro počutje skupnosti bi bila dodatna ponudba bivanja ljudi na planinah (kot dopolnitev osnovni dejavnosti). V Mlekarni Planika kjer načrtujejo preureditev garažnih prostorov v sirarski muzej, pa bi ponudbo širili s koordinacijo tovrstnih ponudnikov.

❖ *Zmanjšanje uporabe virov in učinkovita uporaba odpadkov*

Za manjše onesnaževanje okolja in zmanjševanja stroškov (zaradi konkurenčnosti), se bodo morali turistični ponudniki v prihodnje posluževati obnovljivih virov energije, kot so sončna elektrarna (nekaj se jih že gradi) in solarni sistemi.

V primeru izgradnje Wellness centra, bi bilo smiselno upoštevati pogoje kot so: "okolju prijazno" ter "energetsko učinkovito". Nove, energetsko varčne tehnologije gredo tudi v smeri t.i. daljinskega ogrevanja na lesno biomaso. To je ograivalni sistem ki omogoča koriščenje toplote več uporabnikom.

Rezultati ankete so pokazali, da prebivalci občine niso zadovoljni z nadzorom nad odlaganjem in ravnanjem (npr. ločevanjem, recikliranjem, itd) s komunalnimi odpadki. Pojavljajo se »črna« odlagališča odpadkov. Na nekaterih krajih bi bilo nujno turiste informirati o ravnanju z odpadki.

Čeprav s količino vode v občini Kobarid ni problemov, je v sušnem obdobju (in ta je v vrhuncu sezone) potrebno z njo skrbno ravnati. Sanitarno odpadno vodo bi bilo treba ponovno uporabiti, kadar koli je to le mogoče.

❖ *Trajnostno gospodarjenje z naravno in kulturno dediščino*

Razvoj turizma mora biti usmerjan na način, da stalno in zavestno išče ravnovesje med varovanjem okolja in razvojnimi priložnostmi. V številnih primerih je turizem rešil in obvaroval kulturno dediščino pred njenim gotovim propadom in pozabo.

Masovnost turizma v Kobarški občini se pojavlja predvsem v poletnem času. Primer škodljivih dejavnosti je na primer prireditve ob obletnici prve svetovne vojne pri Krnskih jezerih, ki se zaključijo z ognjemetom.

Še naprej bi bilo potrebno vzpodbujati razvoj turističnih proizvodov v tesnem stiku z naravo v kombinaciji: s kulinariko, vinom, zdravjem in dobrim počutjem.

❖ *Dostopnost turizma vsem*

Zaradi staranja prebivalstva se povečuje število »seniorjev« oz. aktivnih upokojencev, obenem pa se povečuje tudi podprivilegirana skupina invalidov katere podpirajo razni evropski programi. Prilagajanje turistične ponudbe za izpolnitev zahtev invalidov je v občini Kobarid zelo slaba. O tem pričajo tudi rezultati ankete. Med iskanjem informacij v občini Kobarid o turističnih kapacitetah za ljudi z omejenimi zmožnostmi – invalidi, sem opazila, da ni nobenega ponudnika za to specifično socialno skupino.

Z idejo o izgradnji wellness centra bi zadovoljili številčno najbolj naraščajočo socialno skupino – aktivne upokojence. Trend povečanja deleža starejših ljudi, bo povzročilo večje povpraševanje po kakovostnih in varnih ponudbah, po sproščujočih aktivnostih, po produktih za eno osebo in s poudarkom na udobju.

❖ *Turizem usmerjen k globalnemu razvoju*

Še do nedavnega je veljalo prepričanje, da je potovanje povezano z oddihom v toplih krajih, ležanjem na plaži, itd. Gibamo pa se k trendu, kjer se bo turist vprašal o namenu in kvaliteti izkoriščenega dopusta. Z višanjem cene letenja, pa se bomo v prihodnosti posluževali uporabe vseh drugih oblik prevoza.

Slovenija je raznolika pokrajina. Turist si lahko na kratki razdalji ogleda morje, jezera, kraške jame, gričevnato in gorato pokrajino, itd. Kratka razdalja pa omogoča uporabo vseh drugih oblik prevoza, ki so okolju manj škodljive (avtobus, motorno kolo, kolo, itd.).

Če bomo sledili strategiji Evropskega trajnostnega razvoja in bomo upoštevali Etični kodeks v turizmu, bo Slovenija postala dežela z jasno in globalno prepoznavno turistično ponudbo.

SKLEP

Ti izzivi in cilji so vsekakor med najpomembnejšimi, s katerimi se bo turizem srečeval v naslednjih desetletjih. Prav tako so ključni izzivi trajnosti in izboljšanja konkurenčnosti dovolj obsežni, da so lahko podlaga za obravnavanje drugih pomembnih izzivov, kot je izboljšanje kakovosti, zmanjšanje sezonskosti in izboljšanje usposobljenosti ljudi, ki delajo v turistični industriji. Mnogi od izzivov, ki jih prepoznavamo, so pomembni za več kot le enega od ciljev trajnostnega turizma in imajo kombinacijo gospodarskih, družbenih in okoljskih vplivov.

Z strokovno nalogo sem prišla do zaključka, da ima kobariška turistična destinacija velik potencial, da v prihodnosti postane ena najbolj zanimivih destinacij, ne samo na državnem nivoju, ampak tudi evropskem.

Do sedaj se je področju turizma v kobariški občini veliko naredilo, s čimer se strinjajo tudi anketiranci. Imamo vse predpogoje za doseg trajnostnega evropskega razvoja. K trajnosti pa nas bo potemtakem posredno pripeljala kar gospodarska recesija, ki je prizadela ves svet.

Strah pred ponovnim izbruhom recesije, bo pripeljal do tega, da se bodo potrošniki vedli bolj varčno in s tem bodo več časa posvetili iskanju ugodnih turističnih ponudb. Čakali bodo na finančno bolj ugodne ponudbe, le-te pa so največkrat izven sezone. Wellness center ali športno rekreacijski center bi razširil sezonski turizem v izven sezonski čas, obenem pa bi to omogočalo bolj stabilno in varno delovno mesto turističnega delavca.

Prav tako pa je posledica recesije izbira destinacije bližje domu, kar pa bo posledično imelo manjši vpljiv na onesnaženost okolja. In ker se bo število prihajajočih turistov zmanjšalo, se bodo ohranili le tisti ponudniki, ki bodo najbolj zanimivi in se bodo znali prilagoditi tudi pod-priviligiranim skupinam.

Turistična destinacija se mora vedno znova soočati z izboljševanjem ponudbe za turiste, če želi, da se le ti vedno znova vračajo. Občina Kobarid ima za to posebej ustanovljeno organizacijo (Lokalna turistična organizacija Sotočje), ki za to skrbi. Hkrati pa s svojim poslanstvom izboljšuje tudi kvaliteto življenja svojih domačinov. Ker imajo tako turisti kot domačini neko korist od turizma, tudi vprašanje glede gospodarjenja z naravno in kulturno dediščino ni dvoumna.

Zaradi vedno večjega pomena cene turistične ponudbe, bodo morali ponudniki turističnih storitev v znižati stroške, če bodo želeli ohraniti ali izboljšati konkurenčni položaj. Najboljši način zniževanja stroškov je zmanjšati rabo energije ter posluževanje obnovljivih virov energije in izboljšanih tehnologij in nenazadnje tudi medsebojno povezovanje (za zmanjšanje stroškov).

Kobariška destinacija je po vsem tem na pravi poti za doseg trajnosti. Zaradi pestrosti pokrajine in vedno večjega zanimanja turistov, bi bilo smiselno turistično ponudbo občine širiti, saj je turizem orodje, ki podpira ali poganja obnovo in gospodarski razvoj, obenem tudi večja kakovost življenja domačinov in nenazadnje prispeva k večji trajnosti evropske družbe.

LITERATURA IN VIRI

1. Dnevnik.si. *Čaka nas davek na nepremičnine*. Najdeno 15.11.2009 na spletnem naslovu http://www.dnevnik.si/tiskane_izdaje,
2. Energetika.net. *Bo novela zakona o davku na motorna vozila stopila na prste oglaševalcem avtomobilov?*. 26.6.2009. Najdeno 5.1.2010 na spletnem naslovu <http://www.energetika.net/novice/ekologija/bo-novela-zakona-o-davku-na-motorna-vozila-stopila-na-prste-ogla>,
3. Epicenter (glasilo Posoškega razvojnega centra). *Iz občinskih uprav, Občina Kobarid*, 10/2009,
4. Finance.si. *Razvoj turizma s pomočjo evropskega denarja*, Objavljeno 24.11.2006. Najdeno 9.4.2010, na spletnem naslovu http://www.finance.si/169130/Razvoj_turizma_s_pomo%EB8jo_evropskega_denarja,
5. Fundacija Poti miru v Posočju. Najdeno 15.11.2009 na spletnem naslovu <http://www.potimiruvposocju.si>,
6. Gams S., 2008. *Vloga kulturne dediščine pri razvoju turizma v občinah Bovec in Kobarid*. Diplomsko delo. Ljubljana: Filozofska Fakulteta,
7. Goulding Philip J. & Leask A. (1997). Revenue Versus Capacity. Yeoman I., Ingold A., ed., *Yield Management: Strategies for the Service Industries*. London Cassell,
8. Idrsko. Najdeno 12.12.2009 na spletnem naslovu <http://www.idrsko.si>,
9. Jarc P., Kladnik D. & Rojšek D. (2002): *Posočje A-Ž*, enciklopedični priročnik za popotnika. Celje: Pomurska založba,
10. Kamp Koren Kobarid. Najdeno 15.11.2009, na spletnem naslovu <http://kakoren.d139.dalea.net/nov>,
11. Kamp Nadiža Podbela. Dodatna ponudba. Najdeno 15.11.2009 na spletnem naslovu <http://www.kamp-nadiza.com>,
12. Komunala Tolmin. *Okoljska dajatev*. Najdeno 19.12.2009, na spletnem naslovu <http://www.komunala-tolmin.si>; *Kanalizacija*. Najdeno 19.12.2009, na spletnem naslovu <http://www.komunala-tolmin.si/kanalizacija.php>,
13. Koščak M. (2001). *Izzivi, vloga in pomen dediščine pri razvoju turizma*, Ljubljana: Mladinska Knjiga,
14. Lokalna turistična organizacija Sotočje (december 2008). *Strategija razvoja turizma v občini Kobarid 2009-2015*, Tolmin: LTO Sotočje,
15. Lokalna turistična organizacija Sotočje (LTO Sotočje). *Prometne povezave*. Najdeno 15.1.2010 na spletnem naslovu <http://www.lto-sotocje.si>; Forum: http://www.lto-sotocje.si/forum/forum_posts.asp?TID=150&PN=1,
16. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve (MDDSZ). *Letni dopust in regres za letni dopust*. Najdeno 19.12.2009, na spletnem naslovu http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/delovna_razmerja_in_pravice_iz_dela,
17. Ministrstvo za gospodarstvo (MG). Najdeno 19.12.2009 in 5.1.2010. *Program celovitega spodbujanja kakovosti v turizmu*. Najdeno 15.10.2009, na spletnem naslovu

- <http://www.mg.gov.si/fileadmin/mg.gov.si/pageuploads/turizem/MG>. *Trajnostni in regionalni razvoj. Ukrepi turistične politike 2009, načrtovane aktivnosti*. Najdeno 15.10.2009, na spletnem naslovu http://www.mg.gov.si/si/delovna_podrocja/turizem,
18. Ministrstvo za okolje in prostor (MOP). *Operativni program odstranjevanja odpadkov*. Novelacija, 2008. Najdeno 15.11.2009, na spletnem naslovu http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/podrocja/evropa/pdf/op_odstranjevanje_odpadkov_biorazgradljivi.pdf; *Konvencija o biološki raznovrstnosti*. Najdeno 15.11.2009, na spletnem naslovu http://www.konvencije.mop.gov.si/bioloska_raznovrstnost.pdf; *Zakon o davku na motorna vozila*, Ur.l RS, 97/2004. Najdeno 15.11.2009, na spletnem naslovu <http://www.uradni-list.si/1/objava>; *Odlok o rabi in varovanju dostopnih mest za športno plovbo ob reki Soči na območju Občine Kobarid*. Ur.l. RS, št. 47/1998. Najdeno 11.1.2010, na spletnem naslovu <http://www.uradni-list.si/1/content?id=2594>; *Zakon o varstvu kulturne dediščine*. Uradni list RS, št. 57/2008, Uradni list RS, št. 16/2008. Najdeno 17.11.2009, na spletnem naslovu <http://www.uradni-list.si/>,
  19. Mlekarna Planika Kobarid. Najdeno 19.12.2009 na spletnem naslovu <http://www.mlekarna-planika.si/home>,
  20. MMC Rtv Slo. Jadrarno padalstvo. *Poceni šport za ljubitelje letenja*. Najdeno 11.12.2009, na spletnem naslovu <http://www.rtv slo.si/sport/preostali-sporti/jadrarno-padalstvo-poceni-sport-za-ljubitelje-letenja>,
  21. Nacionalno Turistično združenje (NTZ). *Turizem za vse?*. 10/2009. Predstavitve certifikata Invalidom prijazno. Najdeno 19.12.2009, na spletnem naslovu <http://www.ntz-nta.si/default.asp?id=6680>,
  22. Občina Kobarid. Predstavitev občine. Najdeno 16.11.2009, na spletnem naslovu <http://www.kobarid.si>,
  23. Osnovna šola Kobarid. Šolski koledar za tekoče šolsko leto 2009/2010. Najdeno 8.10.2009, na spletnem naslovu <http://www2.arnes.si/~osngsg1s>,
  24. Pastorelli F. (2007). *Od globalizacije k regionalizaciji*. Cipra info 83,
  25. Posoški razvojni center. *Program spodbujanja razvoja v Posočju za obdobje 2007 – 2013*. Dopolnitev štev. 3 analize deficitarnih poklicev v Posočju, 2009. Najdeno dne: 25.11.2009, na spletnem naslovu: http://prc.si/file/download/216_b8b67cdc5659/stat. *Letno poročilo javnega zavoda Posoški razvojni center za leto 2008*. Tolmin, 2009. Najdeno 25.11.2009, na spletnem naslovu www.prc.si/file/download/216_b8b67cdc5659/stat,
  26. Primorska info. Novo apartmajsko naselje (2009, 14. julij). Najdeno 14.11.2009, na spletnem naslovu http://www.primorska.info/novice/4437/novo_apartmajsko_naselje,
  27. Primorske novice (PN). *Turistične sanje in resničnost v Posočju*. Najdeno dne: 15.10.2009, na spletnem naslovu: <http://www.primorske.si/PN>,
  28. Radio Alpski val. *TIC Kobarid* (2008, 14. avgust). Najdeno 15.10.2009; *V maju in juniju nekoliko slabši obisk na Kobariškem* (2009, 15. julij). Najdeno 19.11.2009; *Soča v največjih italijanskih mestih* (2009, 5. marec). Najdeno 15.10.2009; *Pestro poletje za Fundacijo Poti miru v Posočju* (2008, 3. avgust). Najdeno 19.11.2009; *Gorsko kolesarski vodnik Dolina*

- Soče* (2009, 14. september). Najdeno 28.11.2009; *Nova vodooskrba v Kobaridu* (2007, 2. november). Najdeno 15.10.2009; *Sončne elektrarne na strehah* (2009, 1. oktober). Najdeno 15.10.2009. Vsi članki najdeni na spletnem naslovu <http://www.alpskival.net>,
29. Razingar R., 2009. *Telesne mere in značilnosti drežniške koze*. Diplomsko delo. Ljubljana, Biotehniška fakulteta,
  30. Sindikat vzgoje, izobraževanja, znanosti in kulture Slovenije (SVIZ). *Zakon o varstvu kulturne dediščine*. Najdeno 19.11.2009, na spletnem naslovu <http://predpisi.sviz.si/kultura/posebni%20del/1.html>,
  31. Siol.net. *V Tolminu 300 milijonov evrov vredne terme?*. Najdeno dne: 11.10.2009, na spletnem naslovu: http://www.siol.net/Gospodarstvo/2008/03/Se_Tolminu_obetajo_300_milijonov_evrov_vredne_terme.aspx?vote=1,
  32. Sirše & Kores. 2009. Norway Grants. *Invalidom prijazno*. Kriteriji za turistično ponudbo. Najdeno 8.1.2010, na spletnem naslovu http://www.ntz-nta.si/files/6_janez_sirse_dolores_kores.pdf,
  33. Skupina za trajnostni turizem (2007). *Action for more sustainable European tourism* (Ukrepi za trajnostnejši evropski turizem),
  34. Skupni občinski plan varnosti občin Bovec, Kobarid, Tolmin in Kanala ob Soči. 2008. (Seja v Kobaridu, dne: 23.4.2009),
  35. Triglavski narodni park. *Zakon o triglavskem narodnem parku. Nove označene table na vstopih v TNP*. Najdeno 15.10.2009, na spletnem naslovu <http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/zakonodaja/okolje/tnp.pdf>; *Utemeljitev zakona TNP*. Najdeno 15.10.2009, na spletnem naslovu <http://gezslo.spaces.live.com/blog>,
  36. Turistična zveza Slovenije. *Etični kodeks v turizmu*. Turistična misel 9. Najdeno 25.11.2009, na spletnem naslovu: <http://www.turisticna-zveza.si/turisticna-misel.php>; *Razvoj Ekoturizma v Sloveniji*. Škocjanske jame, 2002. Najdeno 25.11.2009, na spletnem naslovu <http://www.turisticna-zveza.si/datoteke/razvojEKOturizma.pdf>; *ZAPIS 4. seje Komisije za razvoj turizma*. TZS, 16. marca 2009.
  37. Uhan M., 2008. *Vloga mikrofinančnih institucij pri odpravljanju revščine v svetu*. Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta,
  38. Uprava RS za zaščito in reševanje. *Naravne in druge nesreče leta 2001 v Sloveniji*. Najdeno 24.11.2009, na spletnem naslovu <http://www.sos112.si/slo>,
  39. VALITUR 2007-2013. Prijavnica projekta VALITUR. Evropsko teritorialno sodelovanje. Program čezmejnega sodelovanja Slovenija – Italija,
  40. Wikipedija. *Soška fronta, žrtve in vojna škoda*. Najdeno 12.12.2009 na spletnem naslovu <http://sl.wikipedia.org/wi>.
  41. Zatler M., 2007. *Analiza turističnih trendov v svetu in trženje slovenskega turizma*. Diplomsko delo. Maribor: Ekonomsko – poslovna fakulteta,
  42. Zorko & Daniela (1999). *Uvod v Turizem*. Ljubljana: Zavod republike Slovenije za šolstvo.

PRILOGE

KAZALO PRILOG

<i>Priloga 1: Anketni vprašalnik .....</i>	<i>1</i>
<i>Priloga 2: Predstavitev rezultatov ankete .....</i>	<i>5</i>
<i>Priloga 3: Zemljevid občine Kobarid.....</i>	<i>18</i>
<i>Priloga 4: Podporno poslovno okolje v občini Kobarid .....</i>	<i>19</i>
<i>Priloga 5: Turistična ponudba v Kobaridu .....</i>	<i>20</i>
<i>Priloga 6: Naravna in kulturna dediščina v Kobaridu .....</i>	<i>28</i>

Priloga 1: Anketni vprašalnik

Anketni vprašalnik

Spoštovani!

Moje ime je Lara Kalčič in zaključujem študij na Visoki poslovni šoli v Ljubljani, smer podjetništvo. Delam zaključno strokovno nalogo z naslovom: »**Kako se turizem v Kobarški občini prilagaja ciljem trajnostnega evropskega turizma?**«. V ta namen sem sestavila tudi vprašalnik, glede katerega vas naprošam za čim bolj iskrene odgovore, da bo analiza dosegla svoj namen. Anketa je anonimna, podatki pa bodo objavljeni v zaključni strokovni nalogi z zgoraj navedenim naslovom. Za sodelovanje se vam že vnaprej lepo zahvaljujem.

Lara Kalčič

1. Spol (obkrožite črko pred ustreznim odgovorom):

- a) ženski   b) moški

2. Starost (obkrožite črko pred ustreznim odgovorom):

- a) od 18 do 25 let
b) od 26 do 45 let
c) od 46 do 60 let
d) 60 let in več

3. Izobrazba: Katera je vaša zaključena stopnja izobrazbe?

- a. osnovna šola (končana ali nedokončana),
b. srednja šola (tudi gimnazija),
c. visoka/višja šola,
d. magisterij/doktorat.

4. Zaposlitev: Kakšna je vaša zaposlitev?

- a) polno zaposlen,
b) zaposlen za polovični delovni čas,
c) brezposeln,
d) usposobljenec na delovnem mestu,
e) študent,
f) kmet,
g) gospodinja,
h) upokojenec,
i) drugo_____.

5. Izvor: Kakšen je vaš status v Kobaridu?

- a. stalno bivališče,
b. občasno bivališče,
c. vikendaš.

6. **Katero turistično znamenitost razen Kobariškega muzeja, kostnice in slapa Kozjak na območju kobariške občine bi še priporočili turistom, da jo obišejo (navedi)?**

---

7. **Kaj menite o spodnjih trditvah glede turizma v občini Kobarid?** (Pri vsaki navedeni trditvi označite številko med 1 in 5, ki ustreza vaši oceni; pri tem 1 pomeni, da se popolnoma strinjate, 2 delno se strinjate, 3 ne morete se odločiti, 4 delno se ne strinjate, 5 sploh se ne strinjate).

8.

	Popolnoma se strinjam	Delno se strinjam	Ne morem se odločiti	Delno se ne strinjam	Sploh se ne strinjam
Občina Kobarid je v zadnjem desetletju zelo napredovala na področju turizma.	1	2	3	4	5
Če bi bili pogoji dela v turizmu boljši, bi se ljudje raje odločali za delo na turističnem področju.	1	2	3	4	5
Na podeželskih in hribovskih predelih občine Kobarid, turistične dejavnosti počasi zamenjujejo kmetijske.	1	2	3	4	5
V občini Kobarid je zadostno število ponudnikov nastanitvenih kapacitet.	1	2	3	4	5
V občini manjka več ponudnikov hotelskih kapacitet.	1	2	3	4	5
V občini je dobro poskrbljeno za nadzor nad odlaganjem in ravnanjem s komunalnimi odpadki.	1	2	3	4	5
Škoda na naravni in kulturni dediščini nastane predvsem zaradi množičnosti turistov.	1	2	3	4	5
Sodelovanje med zavarovanimi območji (Triglavski narodni park) in lokalnimi interesi v občini na področju turizma so dobri.	1	2	3	4	5
Ponudba na območju občine ponuja, načrtuje in prilagaja turistične objekte in območja za izpolnitev zahtev invalidov.	1	2	3	4	5
Turizem povečuje prodajo domačih pridelkov in izdelkov.	1	2	3	4	5
Turizem s svojo ponudbo izboljšuje tudi kvaliteto življenaja domačinov.	1	2	3	4	5

9. **Na katerem področju povezanim s turizmom (v občini Kobarid) vidite največji napredek?**

- v gostinstvu,
- ponudba namestitvenih kapacitet,
- cestna infrastruktura,
- zdravstvo,

- e) turistične informacije,
- f) obnova naravne in kulturne dediščine,
- g) turistično vodenje,
- h) ribolov,
- i) na področju vodnih, športnih aktivnosti,
- j) padalstvo,
- k) gastronomija,
- l) drugo:_____.

10. Kje vidite rešitve za krepitev turistične privlačnosti kobariške občine izven sezone?

a) Plavalni bazeni	b) Športno – rekreacijski center
c) Smučišče	d) Smučarska skakalnica
e) Kongresna dvorana	f) Diskoteka, nočni klub
g) Trgovinski center	h) Moderna kinodvorana
i) Zdravilišče, wellness center	j) Drugo:_____

11. Kaj menite o delovnem mestu na področju turizma? (Pri vsaki navedeni trditvi označite številko med 1 in 5, ki ustreza vaši oceni; pri tem 1 pomeni, da se popolnoma strinjate, 2 delno se strinjate, 3 ne morete se odločiti, 4 delno se ne strinjate, 5 sploh se ne strinjate).

DELOVNO MESTO NA PODROČJU TURIZMA:	POPOLNOMA SE STRINJAM	DELNO SE STRINJAM	NE MOREM SE ODLOČITI	DELNO SE NE STRINJAM	SPLOH SE NE STRINJAM
... je sezonske narave, ni stalnega delovnega mesta.	1	2	3	4	5
... omogoča učenje in obnavljanje tujih jezikov.	1	2	3	4	5
... je slabo plačano.	1	2	3	4	5
... omogoča dodatni zaslužek z napitninami.	1	2	3	4	5
... omogoča širjenje kroga prijateljev in znancev.	1	2	3	4	5
... ima nestalen urnik.	1	2	3	4	5
... je prijetno, ker je lepo imeti stike s tujci.	1	2	3	4	5
... je povezano z neugodni delovni pogoji.	1	2	3	4	5
... omogoča majhne možnosti napredovanja.	1	2	3	4	5
... ponuja možnosti za razvoj lastne podjetniške dejavnosti (npr. šport, kampi...itd.)	1	2	3	4	5
... zbuja strah pred odpustom.	1	2	3	4	5
... je povezano z visoko stopnjo neprijavljenega dela.	1	2	3	4	5
... ne omogoča jemanje dopusta med sezono.	1	2	3	4	5
... omogoča spoznavanje drugih kultur.	1	2	3	4	5

12. Kateri bi bili po vašem mnenju najboljši ukrepi za zmanjšanje onesnaženosti prometa na okolje (v občini Kobarid)?

- a. gradnja, obnavljanje in vzdrževanje kolesarskih poti,
- b. obnavljanje in vzdrževanje cest in parkirišč,
- c. obvoznica (zaradi manjših cestnih zastojev in s tem onesnaževanja zraka),
- d. obdavčitev za okoljske stroške,
- e. promocija zanimivosti in dejavnosti v določeni destinaciji (z namenom, da se čim manj vozi z avtomobili in s tem onesnažuje okolje),
- f. drugo: _____ .

Hvala za sodelovanje!

Priloga 2: Predstavitev rezultatov ankete

Priloga 2.1: Demografska skupina anketirancev

1. Spol

2.1.1 Tabela: Struktura anketiranih po spolu

Spol	št. anketiranih	% anketiranih
Moški	38	42%
Ženske	52	58%
Skupaj	90	100%

Vir: Rezultati ankete, 2010.

Iz zgornje tabele je razvidno, da je v anketi sodelovalo 90 prebivalcev občine Kobarid, od tega 42% moških in 58% žensk.

2. Starostna struktura

2.1.2 Tabela: Starostna struktura anketiranih

Starost	št. anketiranih	% anketiranih
Od 18 do 25 let	15	17%
Od 26 do 45 let	49	54%
Od 46 do 60 let	24	27%
60 let in več	2	2%
Skupaj	90	100%

Vir: Rezultati ankete, 2010.

V anketi so bili prebivalci občine Kobarid razdeljeni v štiri starostne skupine. Iz tabele je razvidno da je zastopanost v drugi starostni skupini od 26 do 45 let največja in šteje več kot polovico vseh anketirancev. V tretji starostni skupini (od 46 do 60 let) je bilo zajetih približno četrtina občanov, sledijo polnoletni občani do 25 leta starosti s 17% in le 2% anketiranih je bilo starih 60 let in več.

3. Strokovna izobrazba

2.1.3 Tabela: Izobrazbena struktura anketiranih

Izobrazba	št. anketiranih	% anketiranih
<i>Osnovna šola (končana ali nedokončana)</i>	4	4%
<i>Srednja šola (tudi gimnazija)</i>	47	52%
<i>Visoka/višja šola, univerza</i>	37	41%
<i>Magisterij/doktorat</i>	2	2%
Skupaj	90	100%

Vir: Rezultati ankete, 2010.

Ker je bil vprašalnik razdeljen med zaposlenimi predvsem v turističnem sektorju (in ne med zaposlenimi v npr. proizvodnji), je bilo pričakovati izobrazbo anketiranih med V. In VII. stopnjo. Približno polovica (52%) anketirancev je imela dokončano srednjo šolo, nekoliko manj (41%) je bilo s končano visokošolsko ali univerzitetno izobrazbo. Brez izobrazbe je izpolnilo anketni vprašalnik 4% anketirancev, s končanim magisterijem ali doktoratom pa le 2%.

4. Vrsta zaposlitve

2.1.4 Tabela: Zaposlitvena struktura anketiranih

Zaposlitev	št. anketiranih	Anketirani (v %)
Polno zaposlen	44	49
Študent	12	13
Upokojenec	12	13
Brezposeln	8	9
Zaposlen za polovični delovni čas	5	6
Gospodinja	4	4
Drugo	3	3
Kmet	2	2
Usposobljenec na delovnem mestu	0	
Skupaj	90	100

Vir: Rezultati ankete, 2010.

Med anketiranci je bilo največ polno zaposlenih – kar polovica. Sledijo študentje in upokojenci s 13%. Pod 10% anketiranih je bilo: brezposelnih, zaposlenih za polovični delovni čas, gospodinj in kmetov. Izven naštetega (pod »drugo«), pa so anketiranci napisali, da so registrirani kot samostojni podjetniki.

5. Status v občini

2.1.5 Tabela: Struktura anketiranih po statusu v občini

Status	št. anketiranih	Anketirani (v %)
Stalno bivališče	78	87
Občasno bivališče	8	9
Vikendaš	4	4
Skupaj	90	100

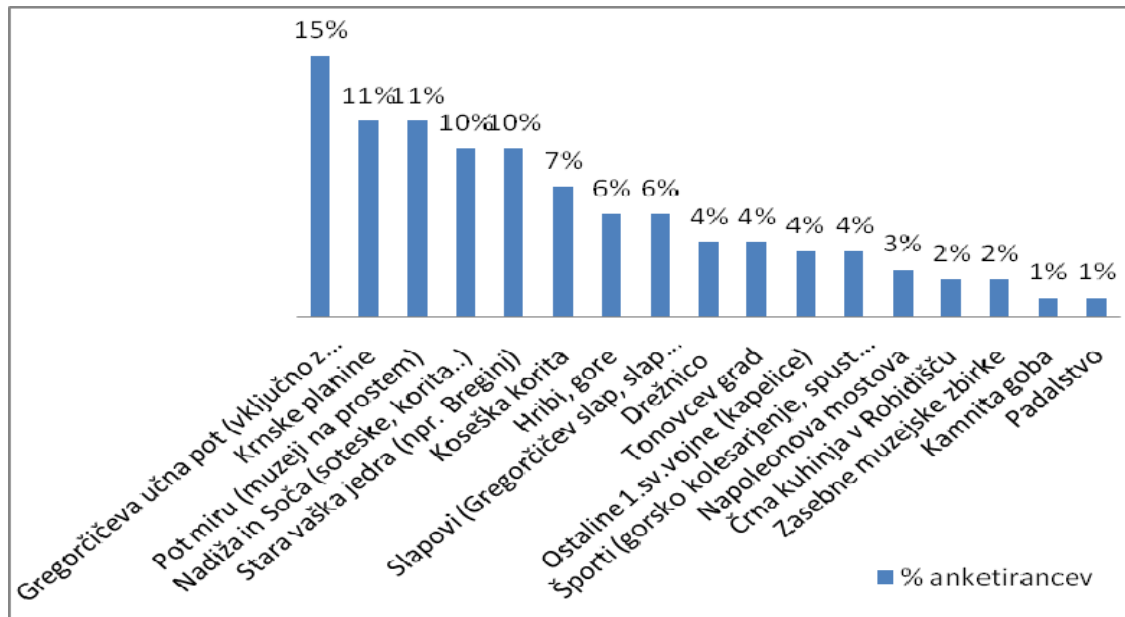
Vir: Rezultati ankete, 2010.

Da bi bili rezultati ankete dosegli svoj namen, so se ankete delile predvsem med stalne prebivalce občine Kobarid (87%), le 13% anketirancev ima občasno prebivališče ali pa so vikendaši v omenjeni občini.

Priloga 2.2: Grafični prikaz in razlaga rezultatov analize

6. Katero turistično znamenitost razen Kobariškega muzeja, kostnice in slapa Kozjak na območju kobariške občine bi še priporočili turistom, da jo obišejo?

2.2.6 Slika: Struktura mnenj anketirancev, kaj bi priporočili turistom obiskati

Vir: Rezultati ankete, 2010.

Kobarid je prepoznaven predvsem po Soški fronti. V spomin na velik italijanski poraz je postavljena kostnica pri cerkvi sv. Antona, turistom pa je znan tudi Kobariški muzej. Obenem pa vedno več turistov obiše tudi slap Kozjak.

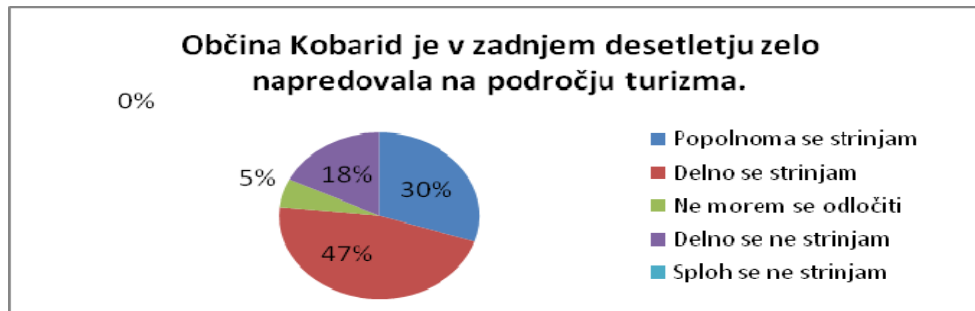
Poleg omenjenih treh znamenitosti bi anketiranci najbolj priporočili turistom pohod po Gregorčičevi učni poti, vključno s pokopališčem sv. Lovrenc in Gregorčičevim muzejem na Vrsnem (15%), sledijo izleti Krnskih planin (11%), muzejev na prostem (11%), nato ogled sotesk in korit rek: Nadiže in Soče (10%) ter starega vaškega jedra - najbolj vas Breginj (10%).

Veliko anketirancev bi turistom priporočalo tudi ogled Koseških korit (7%), pohod na prečudovite bližnje hribe in gore (6%) ter ogled Gregorčičevega, Ladrskega slapa in slapa Curk (6%).

Ogled Drežnice, Tonocovega gradu, ostalin 1. sv. vojne ter udejstvovanje športnih aktivnosti (gorsko kolesarjenje, spust po Soči, športno plezanje...), bi svetovalo ogled turistom 4% anketirancev, 3% je za ogled Napoleonovih mostov, 2% in manj pa je mnenja, da bi turiste zanimal ogled črne kuhinje v Robidišču, obisk zasebnih muzejskih zbirk, kamnite gobe pod vasjo Krn ter padalstvo.

7. Kaj menite glede turizma v občini Kobarid?

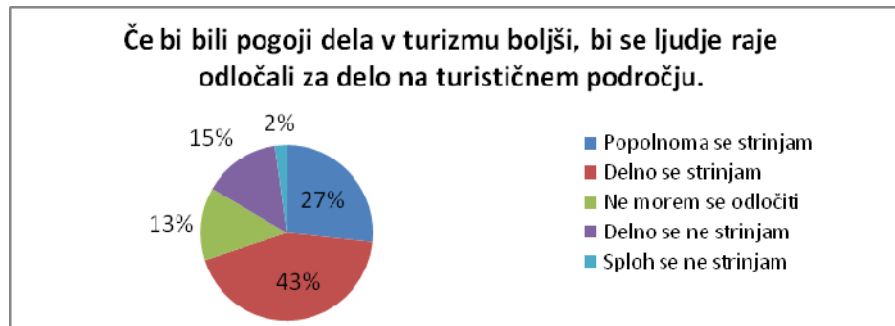
2.2.7.1 Slika: Struktura mnenj anketirancev o napredku turizma v občini

Vir: Rezultati ankete, 2010.

Da je občina Kobarid v zadnjem desetletju napredovala na področju turizma dokazuje rezultat ankete, kajti nihče ni odgovoril, da se s trditvijo ne bi strinjal. Le 5% se za odgovor ne more ogločiti, 18% pa se z odgovorom delno ne strinja. 77% anketirancev se s trditvijo o napredku strinja (od tega 61% delno in 39% popolnoma).

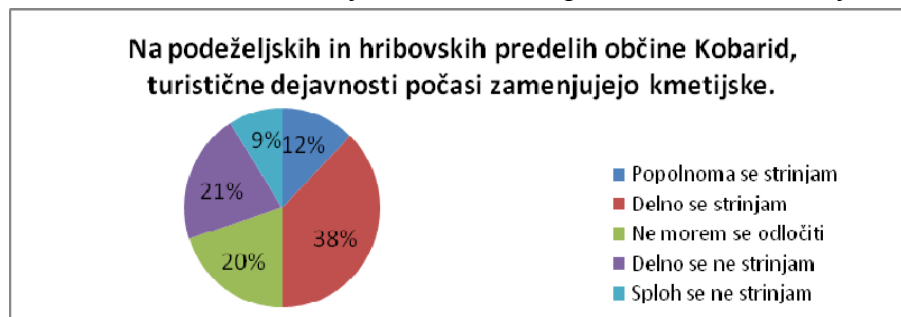
2.2.7.2 Slika: Struktura mnenj anketirancev o pogojih dela v turizmu

Vir: Rezultati ankete, 2010.

Delo na področju turizma je zahtevno. Če bi bili pogoji dela boljši, bi se ljudje raje odločali za tovrstno delo. S to trditvijo se strinja 70% (38% od teh se s trditvijo popolnoma strinja, 62% le delno). Delno se s trditvijo ne strinja 15% anketirancev, 2% se sploh ne strinja, 13% anketirancev pa je neopredeljenih.

2.2.7.3 Slika: Struktura mnenj anketirancev o prevladi turistične dejavnosti

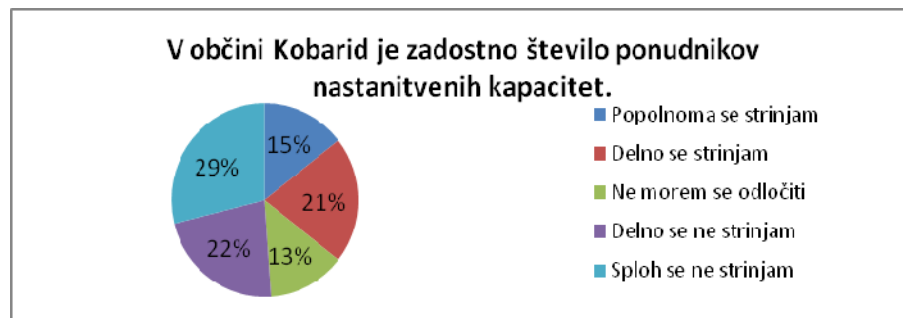

Vir: Rezultati ankete, 2010.

Polovica anketirancev se strinja, da na podeželskih in hribovskih predelih občine Kobarid, turistične dejavnosti počasi zamenjujejo kmetijske. Vendar pa se od te polovice le 24% popolnoma strinja s trditvijo in 76% pa le delno.

Približna tretjina se ne strinja - 21% se delno ne strinja, 9% pa se sploh ne strinja. 20% anketirancev se glede odgovora ne more odločiti.

2.2.7.4 Slika: Struktura mnenj anketirancev o št. ponudnikov nastanitvenih kapacitet

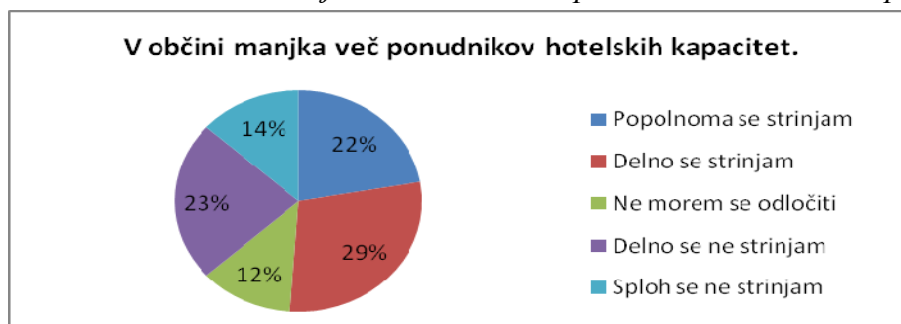

Vir: Rezultati ankete, 2010.

Čeprav se je od leta 2001 do leta 2008, po podatkih LTO Sotočja, rast števila namestitvenih kapacitet povečala za 53%, se s trditvijo o zadostnem številu namestitvenih kapacitet v občini strinja le dobra tretjina (36%) anketirancev (od tega 41% popolnoma, 59% deloma).

Kar polovica (51%) anketirancev meni, da bi se število ponudnikov nastanitvenih kapacitet lahko še povečalo. 13% pa se glede odgovora ne more odločiti.

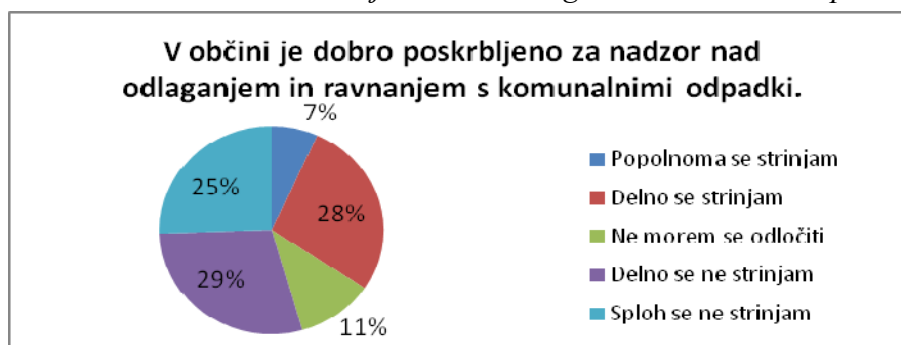
2.2.7.5 Slika: Struktura mnenj anketirancev o št. ponudnikov hotelskih kapacitet

Vir: Rezultati ankete, 2010

Ker je v občini Kobarid le en ponudnik hotelskih kapacitet, se s trditvijo, da bi te kapacitete bilo potrebno povečati, strinja polovica (51%) anketirancev (od tega se 43% popolnoma strinja, 57% pa delno). S trditvijo se ne strinja 37% anketirancev, 12% pa se jih ne more odločiti.

2.2.7.6 Slika: Struktura mnenj anketirancev glede komunalnih odpadkov

Vir: Rezultati ankete, 2010.

Da je v občini Kobarid dobro poskrbljeno za nadzor nad odlaganjem in ravnanjem s komunalnimi odpadki je mnenja 34% anketirancev (od tega se 81% delno strinja, 19% pa popolnoma). Da je nadzor slab meni 54% (od tega 47% se s tem popolnoma strinja), 10% pa je vzdržanih.

2.2.7.8 Slika: Struktura mnenj anketirancev glede škode na naravni in kulturni dediščini

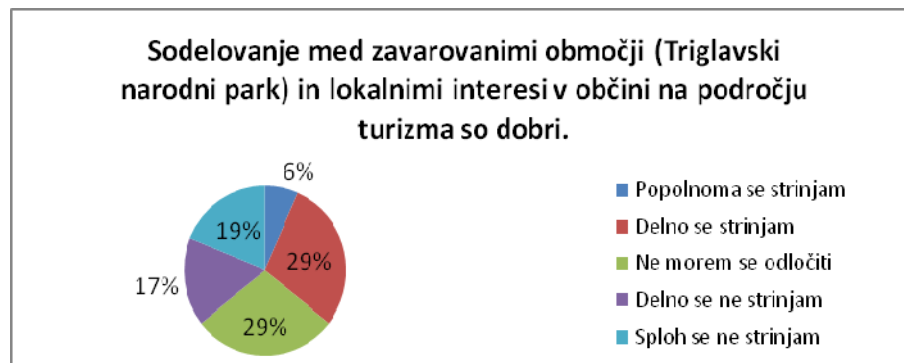
Vir: Rezultati ankete, 2010.

Škoda na naravni in kulturni dediščini nastane zaradi različnih dejavnikov. Eden izmed njih je škoda, ki nastane zaradi množičnosti turistov. S to trditvijo se strinja 32% anketiranih (od tega le 10% popolnoma).

Da pride do škode iz drugih razlogov je mnenja skoraj polovica (47%) anketiranih (od tega se s to trditvijo popolnoma strinja 57%, 43% pa delno). 21% anketiranih pa se glede trditve ne more odločiti.

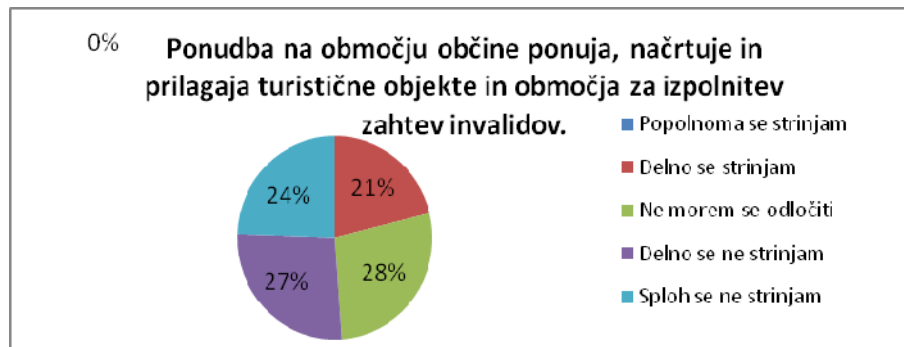
2.2.7.9 Slika: Struktura mnenj anketirancev glede sodelovanja med lokalnimi interesi in zavarovanimi območji

Vir: Rezultati ankete, 2010.

Enak delež (35,5%) anketirancev se strinja in ne strinja s trditvijo o dobrem sodelovanju med zavarovanimi območji in lokalnimi interesi v turizmu. 29% pa se glede odgovora ne more opredeliti.

2.2.7.10 Slika: Struktura mnenj anketirancev glede izpolnjevanja zahtev invalidov v turizmu

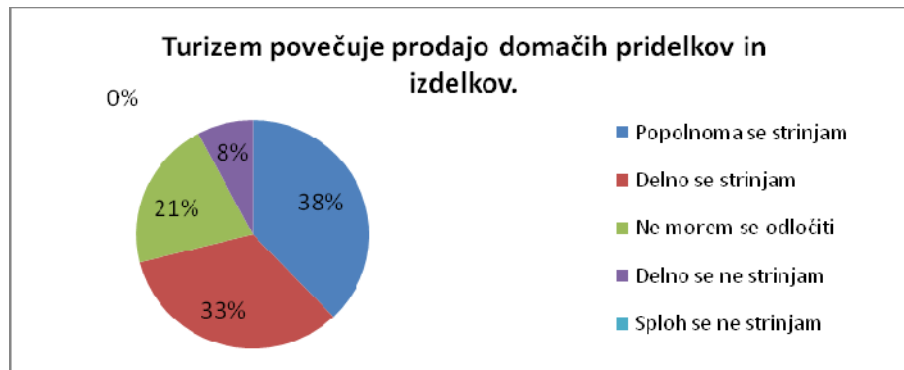

Vir: Rezultati ankete, 2010.

Že res, da se turizem v kobarški občini razvija, vendar pa je prilagajanje turistične ponudbe za izpolnitev zahtev invalidov zelo slaba. O tem pričajo tudi rezultati ankete. Da je viden kakršen koli napredek v tej smeri ni nihče od anketiranih odgovoril, da bi se s trditvijo popolnoma strinjal.

Približna polovica (51%) ne vidi napredka v korist invalidov v turističnem razvoju (od tega 48% popolnoma nobenega), slaba tretjina (28%) pa se ne more odločiti.

2.2.7.11 Slika: Struktura mnenj anketirancev o turističnem pospeševanju prodaje domačih pridelkov

Vir: Rezultati ankete, 2010.

Kar 71% anketirancev se strinja, da turizem povečuje prodajo pridelkov in izdelkov (53% od tega popolnoma, ostali delno (47%)). 21% se glede odgovora ni znalo opredeliti, nihče pa ni odgovoril, da se s trditvijo sploh ne bi strinjal.

2.2.7.12 Slika: Struktura mnenj anketirancev o izboljšanju kvalitete življenja domačinov s strani turizma

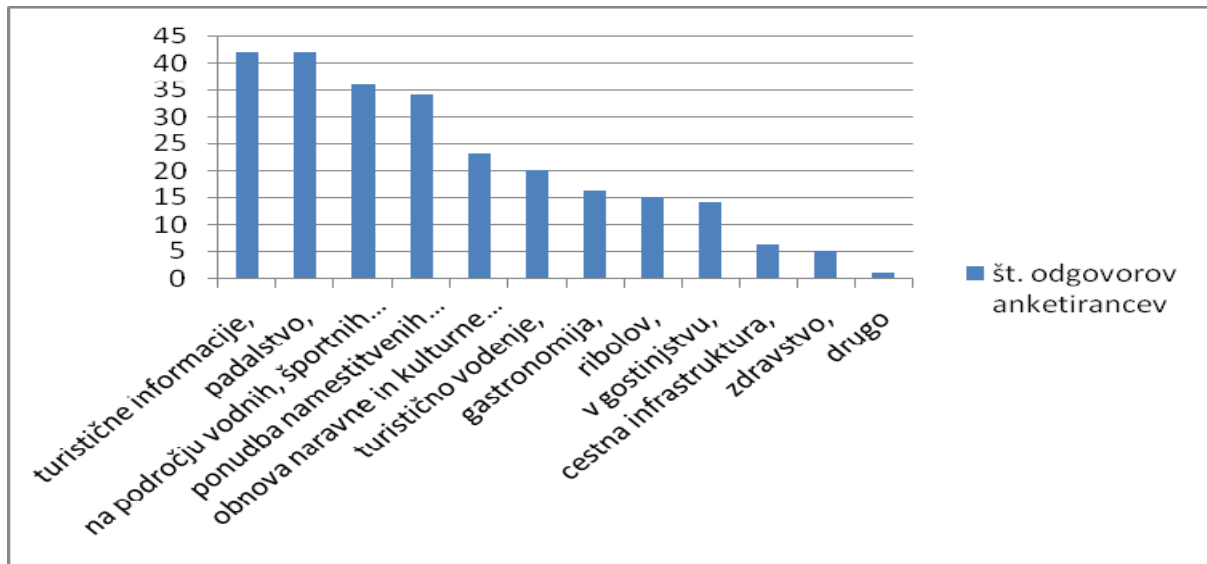

Vir: Rezultati ankete, 2010

Da turizem s svojo ponudbo izboljšuje tudi kvaliteto življenja domačinov, se strinja 70% anketirancev (od tega se 52% popolnoma strinja, 48% pa deloma). 18% se glede odgovora ni moglo odločiti, 12% pa se s trditvijo ne strinja.

8. Na katerem področju povezanim s turizmom (v občini Kobarid) vidite največji napredek?

2.2.8 Slika: Struktura mnenj anketirancev o največjem vidnem napredku v povezavi s turizmom

Vir: Rezultati ankete, 2010.

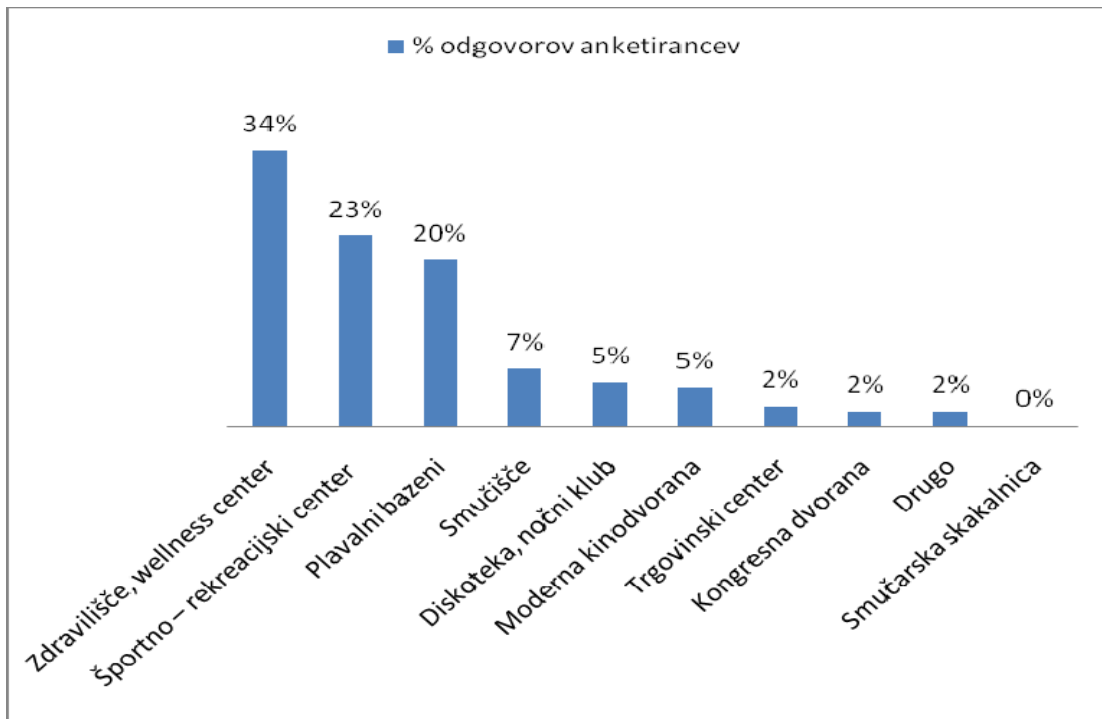
Kot je bilo že povedano, se 77% anketirancev strinja s trditvijo o napredku turizma v občini Kobarid v zadnjem desetletju. Največji viden napredek pa anketiranci vidijo predvsem v: informiranju turistov in padalstvu, nekoliko manj v izboljšani ponudbi na področju vodnih, športnih aktivnosti ter ponudbi namestitvenih kapacitet.

Nekje srednje število točk anketiranci pripisujejo napredku pri obnovi naravne in kulturne dediščine, turističnemu vodenju, gastronomiji, ribolovu in gostinstvu.

Le peščica točk za vidni napredek v povezavi s turizmom pa je prejelo področje cestne infrastrukture in zdravstva. Pod drugo pa je bil zapisan zgodovinski turizem.

9. Kje vidite rešitve za krepitev turistične privlačnosti kobariške občine izven sezone?

2.2.9 Slika: Struktura mnenj anketirancev o krepitevi turistične privlačnosti izven sezone

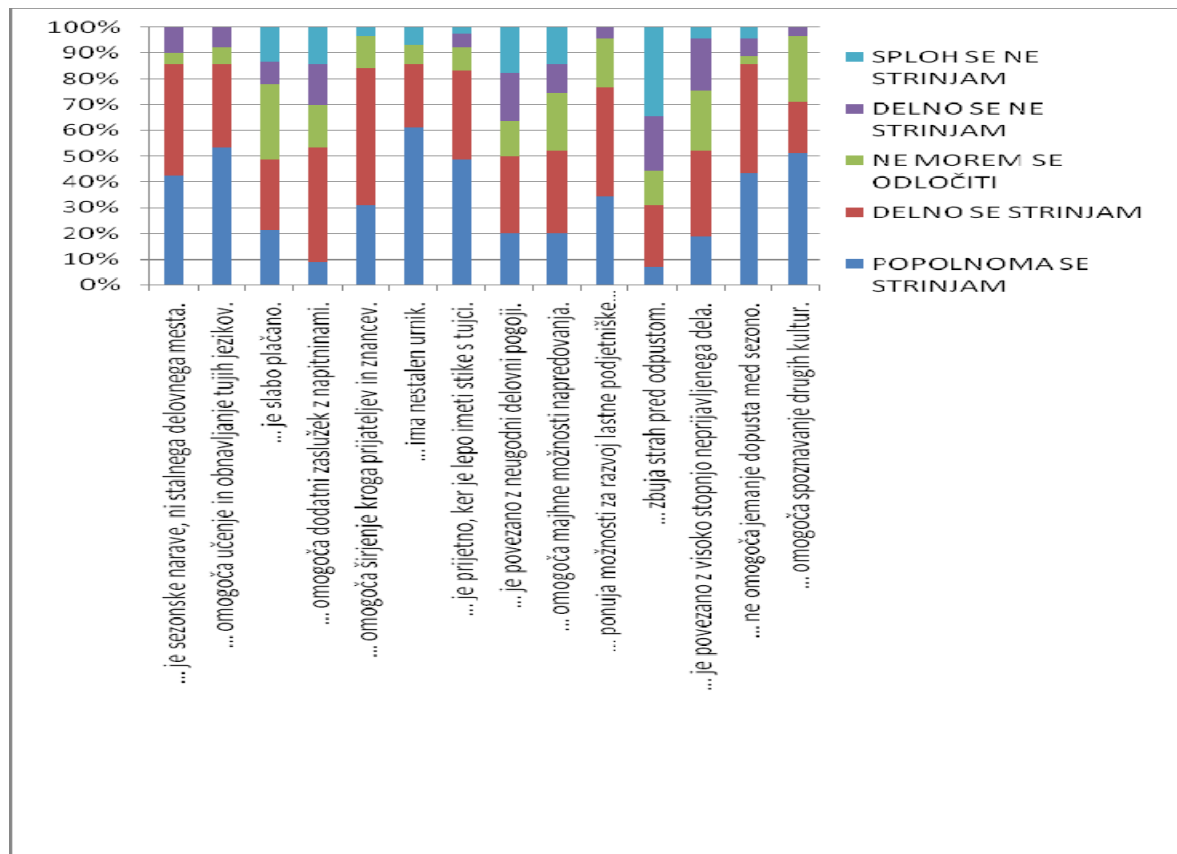
Vir: Rezultati ankete, 2010.

Turistična sezona občine Kobarid traja od konca meseca aprila do začetek novembra. Za širjenje turistične ponudbe v občini izven sezone največ anketirancev vidi v izgradnji zdravilišča oz. Wellness centra. Veliko število anketirancev navaja rešitev tudi v izgradnji športno – rekreacijskega centra in plavalnih bazenov.

Ena izmed možnosti je tudi izgradnja (ali pa posodobitev že nekoč obratovanega) smučišča. 5% anketiranih je za odprtje diskoteke oz. nočnega kluba ali pa za moderno kinodvorano, 2% anketiranih meni, da bi bila to izgradnja trgovskega centra ali kongresne dvorane. Pod drugo pa so anketiranci zapisali gastronomijo in vse za zdravje.

10. Kaj menite o delovnem mestu na področju turizma?

2.2.10 Slika: Struktura mnenj anketirancev o delovnem mestu na področju turizma

Vir: Rezultati ankete, 2010.

Ker smo med anketiranci izbirali tiste, ki so posredno ali neposredno povezani s turizmom, smo dobili dokaj realne odgovore na vprašanja povezana z delovnim mestom na področju turizma.

Kar 86% anketirancev se strinja (polovica popolnoma, polovica deloma), da je delovno mesto na področju turizma sezonske narave in ni stalnega delovnega mesta, 10% izmed njih se s trditvijo ne strinja (vsi delno, nihče popolnoma), 4% pa se jih ni opredelilo.

Prav tako se 86% anketirancev (62% popolnoma, 38% deloma) strinja s trditvijo, da delovno mesto na področju turizma omogoča učenje in obnavljanje tujih jezikov. 8% se delno ne strinja s to trditvijo, 7% se jih ni opredelilo.

Da je delovno mesto na turističnem področju slabo plačano meni skoraj polovica (49%) anketirancev (od tega 43% popolnoma, 57% deloma). Približna tretjina (29%) se ni opredelila, 22% pa se s trditvijo ne strinja (od tega 60% se sploh ne strinja, 40% pa deloma).

53% občanov občine Kobarid se strinja, da delo v turizmu omogoča dodatni zaslužek z napitninami (83% se s tem delno strinja, 17% pa popolnoma). 30% je konta mislečih, 17% pa se glede odgovora ne more odločiti.

S trditvijo, da delo na področju turizma omogoča širjenje kroga prijateljev in znancev, se strinja kar 84% anketiranih. 3% anketiranih se s trditvijo nikakor ne strinjata, 12% se glede odgovora ni znalo opredeliti.

86% anketirancev je obkrožilo odgovor, da delavci v turizmu delajo po nestalnem urniku (od tega se 71% popolnoma strinja), 7% anketiranih se s trditvijo sploh ne strinja, 8% pa jih je obkrožilo, da se ne morejo odločiti glede trditve.

Delovno mesto na področju turizma je prijetno, ker je lepo imeti stike s tujci. Da se s to trditvijo strinjajo je odgovorilo 83% anketiranih (od tega se 59% popolnoma strinja, 41% pa deloma), 9% se jih je vzdržalo, 8% anketiranih pa ni takšnega mnenja.

Polovica anketiranih se strinja, da je delo na področju turizma povezano z neugodnimi delovnimi pogoji (od tega se 40% anketiranih popolnoma strinja, 60% pa deloma), 37% ni takšnega mnenja, 13% pa se glede odgovora ne more odločiti.

Z odgovorom, da delo v turizmu omogoča majhne možnosti napredovanja, se strinja 52% anketirancev (od tega 38% popolnoma, 62% pa deloma), 22% se ne more odločiti, 25% pa se s trditvijo ne strinja.

Deseta trditev je bila, da delovno mesto na področju turizma ponuja možnosti za razvoj lastne podjetniške dejavnosti. 77% anketiranih se s trditvijo strinja (45% popolnoma, 55% deloma), 19% jih je vzdržanih, 4% pa se deloma ne strinjajo.

S trditvijo, da delo v turizmu zbuja strah pred odpustom, se ne strinja kar 56% anketirancev (od tega 62% se sploh ne strinja, 38% pa delno), 34% se jih strinja in 13% jih je vzdržanih.

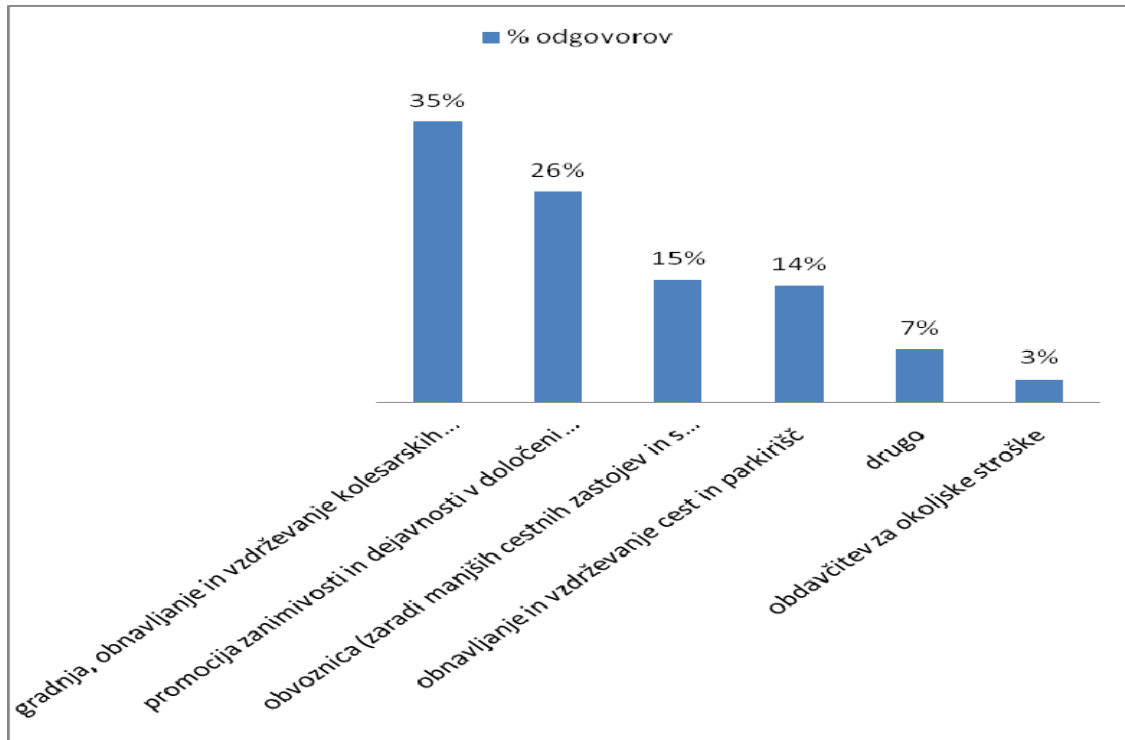
Da je delo v turizmu povezano z visoko stopnjo neprijavljenega dela se strinja 52% anketiranih (od tega se 36% popolnoma strinja, 64% pa deloma), 24% se s trditvijo ne strinja, 23% pa jih je vzdržanih.

Turizem v občini Kobarid je sezonske narave. Da turistični delavci ne morejo vzeti dopusta med sezono, se strinja 86% anketiranih (polovica se popolnoma strinja, polovica deloma), 11% se s trditvijo ne strinja, 3% pa na vprašanje ne pozna odgovora.

71% anketirancev se strinja, da delo v turizmu omogoča spoznavanje drugih kultur (od tega se 72% popolnoma strinja, 28% pa delno), le 3% se s trditvijo delno strinja, 25% pa se ne more odločiti.

11. Kateri bi bili po vašem mnenju najboljši ukrepi za zmanjšanje onesnaženosti prometa na okolje (v občini Kobarid)?

2.2.11 Slika: Struktura mnenj anketirancev o ukrepih za zmanjšanje onesnaženosti prometa na okolje

Vir: Rezultati ankete, 2010.

Ker je onesnaževanje okolja vedno bolj pereča tema in prispeva turizem pri tem tudi svoj delež, je bilo zadnje vprašanje anketnega vprašalnika: Kateri bi bili (po vašem mnenju) najboljši ukrepi za zmanjšanje onesnaženosti prometa na okolje v občini Kobarid. 35% anketiranih vidi rešitev v gradnji, obnavljanju in vzdrževanju kolesarskih poti, 26% jih meni, da bi bilo potrebno promovirati zanimivosti in dejavnosti v določeni destinaciji z namenom, da se čim manj vozi z avtomobili in s tem onesnažuje okolje.

S približno istim številom odgovorov (14-15%) so anketiranci odgovorili, da vidijo ukrepe za zmanjšanje onesnaženosti v gradnji obvoznic, predvsem zaradi manjših cestnih zastojev in s tem onesnaževanja zraka, ter obnavljanju in vzdrževanju cest in parkirišč.

V obdavčitvi za okoljske stroške vidi rešitev za zmanjšanje onesnaževanja le 3% anketirancev. Pod drugo pa so napisali: nakup električnih avtobusov, organizirano usmerjanje gostov v naravi, prijazne dejavnosti (po možnosti v skupinah), izposoja skuterjev/koles na električni pogon, uporaba manj potrošnih vozil (po možnosti električnih), več hoje in manj vožnje, subvencioniranje nakupa ekološko sprejemljivih vozil, javni prevozi.

Priloga 3: Zemljevid občine Kobarid

Lega občine Kobarid:

Slika 3.1: Zemljevid občine Kobarid

Vir: Geodetska uprava RS, 2009.

Priloga 4: Podporno poslovno okolje v občini Kobarid

Podporno poslovno okolje podpira podjetnost, ustvarjalnost in inovacije v turizmu. Na lokalnem nivoju podpornega okolja kobariške destinacije uvrščamo **Območno obrtno podjetniško zbornico**, s sedežem v Tolminu. Članom zbornica nudi predvsem strokovno pomoč pri odpiranju in zapiranju dejavnosti, pri razumevanju in izpolnjevanju delovno pravnih, davčnih in drugih predpisov, itd.

Vlada RS je leta 2000 sprejela desetletni program z namenom ohranitve, obnove in predstavitve zgodovinske in kulturne dediščine prve svetovne vojne na območju soške fronte. Za izvajanje tega programa je bila ustanovljena ustanova: »**Fundacija Poti miru v Posočju**«.

Lokalna turistična organizacija Sotočje (LTO Sotočje) je skupna destinacijska organizacija občin Tolmin in Kobarid. Občini sta jo ustanovili na osnovi Zakona o pospeševanju razvoja turizma. Osnovne naloge organizacije so: posredovanje turističnih informacij, vzdrževanje in posodabljanje internetnih strani in destinacijskih vsebin na nacionalnem internetnem portalu, delo rezervacijske službe, izobraževanje vodnikov, promoviranje in trženje destinacije (na sejnih, borzah in predstavitev...), izdelava promocijskega materiala in drugimi dejavnostmi.

Turistična zveza Gornjega Posočja (TZGP) je skupna organizacija vseh turističnih pa tudi drugih društev na območju Gornjega Posočja. TZGP izvaja lastne projekte in pomaga društvom, ponudnikom in turističnim vodnikom na področju izobraževanja in informiranja. TZGP skupaj z društvi sodeluje tudi v projektih Turistične zveze Slovenije.

Turistična društva (TD): V občini Kobarid je šest aktivnih turističnih društev – njih število in aktivnost se spreminja. Kobariška turistična društva financira občina Kobarid neposredno, drugi del sredstev pa dobijo pri sponzorjih. Delo članov društev je prostovoljno. (Strategija, LTO Sotočje 2008, Fundacija).

Priloga 5: Turistična ponudba v Kobaridu

Turistična ponudba je tista količina blaga in storitev, ki je potencialnim turistom na voljo po določeni ceni z namenom, da bi zadovoljila turistične potrebe (Zorko, 1999, 53). Turistično ponudbo na grobem delimo na **primarno** in **sekundarno**. Obe vrsti sta tesno povezani in ena brez druge težko obstajata.

5.1 Primarna turistična ponudba

Med tovrstno ponudbo prištevamo: naravne turistične privlačnosti pokrajine. Od podnebja, površja, vod - v vseh pojavnih oblikah, rastlinstvo, živalstvo in celotno podobo pokrajine. Med družbene (kulturne) turistične privlačnosti pa spadajo: kulturni in zgodovinski spomeniki, kulturne ustanove, prireditve in druge družbene zanimivosti.

5.1.1 Naravna turistična privlačnost občine Kobarid

Kobarid leži v predalpskem svetu, kjer se srečujeta ravninski svet z gorami in sredozemsko podnebje z alpskim. Zaradi tega je pestrost rastlinskega in živalskega sveta izredno bogata.

❖ Podnebje

Za Kobariško je značilno prepletanje sub-mediteranskih podnebnih vplivov z alpskimi ter kontinentalnimi vplivi. Mediteranski vplivi se kažejo v mili zimi, manjšem številu snežnih dni in višji povprečni letni temperaturi. Na kontinentalni vpliv pa kažejo zgodnje in zapoznele slane in daljše zadrževanje snežne odeje v gorah (Gams, 2008, 16).

❖ Površje (prst, rastlinstvo)

Na kobariškem območju so prisotne prsti: apnenca in dolomita iz obdobja triasa, jure in krede, na posameznih delih pa tudi fliša in laporja. Rastlinski pasovi se vrstijo od vznožja pobočij proti vrhovom. Različnim gozdnim združbam do zgornje gozdne meje, sledi zgornja drevesna meja, grmovni pas in najvišji pas zeliščnega rastlinstva (Lovrenčak, 1998). Na dnu alpskih dolin uspeva bukov gozd z borovničevjem. V drevesnem sloju se poleg bukve in smreke primeša še jelka (Gams, 2008, 16).

❖ Naravne nesreče

Pomembni preoblikovalci površja pa so številni manjši in večji potresi, ki se ob premikih zemeljske skorje kažejo na površju in so stalnica preučevanega območja. Leta 1976 je močan potres prizadel Breginjski kot, leta 1998 Krnsko pogorje, 2004 leta pa je bil epicenter 4 kilometre iz Kobarida (Gams, 2008, 12-13).

❖ *Živalstvo*

Po podatkih Lovske družine Kobarid (v občini sta poleg LD Kobarid aktivni še LD Smast in LD Drežnica), je živalstvo v okolici Kobarida dokaj pestro. Dobro gospodarjenje družin je prispevalo k dvigu številčnosti divjadi. Na tem območju lahko srečamo od race mlakarice in zajca, do gamsa, divjega prašiča in jelena, pa do velikega petelina, ruševca in kotorno (LD Kobarid).

❖ *Reke*

Značilni pečat Zgornjemu Posočju daje bližnja reka Soča s številnimi pritoki, z najglobljimi koriti, slapovi, slapišči, balvani ter z lepo oblikovanimi spleti rečnih teras. Reka je zanimiva za vse obiskovalce, še posebej za pogumne in aktivne, ki se želijo preizkusiti v adrenalinskih športih (kajak, rafting, hidrospeed, kanu, soteskanje). V tej edinstveni, smaragdni reki živi tudi soška postrv, ki privablja ribiče iz celega sveta (<http://www.kobarid.si>). Tudi reka Nadiža je vedno bolj znana med obiskovalci – predvsem za kopanje - in sicer kot reka z zdravilnimi učinki. Izvira pod Velikim Muscem (1630 m), prestopi na slovensko stran in teče proti vzhodu do Robiča in se vrne v Italijo. Oba vodna tokova (Soča, Nadiža) imata številne manjše stalne ali občasne hudourniške potoke.

❖ *Jezero*

V skriti dolini pod vrhovi Peskov in Batognice (v Krnskem pogorju), pa se nahaja tudi jezero Lužnica (oz. malo Krnsko jezero). Jezero je dolgo 80m, široko 70m in globoko 10m (Hribi.net).

❖ *Slapovi*

Kobariška občina se lahko pohvali z velikim številom slapov. Najbolj obiskan je vsekakor 15 metrov visok slap Kozjak. V krnskem pogorju izvira blizu vasi Vrsno 11 slapov, ki merijo od 10 m do 104 m. Najbolj poznan Gregorčičev slap (88 m) je dobil ime po pesniku, rojenemu v tem kraju, Brinta (104 m) pa velja za enega izmed desetih največjih v Sloveniji. Tudi na Drežniški strani je območje slapov v Koseških koritih. Poznana sta tudi slap Curek nad Drežniškimi Ravnam, ki meri 80 m in 15 m visok slap Krampež (Slovenija - slapovi).

❖ *Kmetijske dejavnosti*

Za občino so značilne kmetijske dejavnosti, ki pa se s časom opuščajo. Občani se preživljajo predvsem z živinorejo (govedoreja, ovčjereja), poljedelstvom, sadjarstvom, sirarstvom, gozdarstvom... pa do čebelarstva. Z rejo drobnice se ukvarja približno 625 kmetij, ki je poleg mesa in mleka zanimiva tudi z vidika ohranjanja kulturne krajine. V Posočju deluje največ pašnih planin v Sloveniji. Od 44 visokogorskih pašnikov in planin se ohranja tradicija sirarstva na 19 planinah, od tega je 16 planin s predelavo mleka krav, 3 pa so ovčje planine (Razingar, 2009, 15).

❖ *Hribovje in gorovje*

Prečudovita narava Julijskih Alp privablja v Kobarid obiskovalce iz vseh koncev sveta. Obiskovalce nedvomno prevzamejo veličastni gorski masivi (Krn – 2245 m in Batognica – 2164 m, itd) in visoki vrhovi (Planica – 1396 m, Mrzli vrh – 1359 m, Krasji vrh – 1773 m, Matajur – 1642 m, Kobariški stol – 1673 m, itd), za sprehajalce ali plezalce, s katerih pogled seže vse do morja. Nekateri vrhovi

so tudi odlična vzletna točka za jadralske padalce (Kobariški stol, Kuk, itd.) ter zanimiva tura za kolesarske navdušence (Kobariški stol, Matajur, Ozben, itd.). V zimskem času je vedno bolj zanimiva turna smuka (s Krna, Matajurja, Stola, itd.), smučarski skoki (v Drežnici) ter ledno plezanje (slapovi pod Krnom) (Strategija, LTO Sotočje, 2008).

❖ *Druge naravne znamenitosti*

Nad Vrsnim se nahaja tudi izjemen geomorfološki pojav 9 m visoka kamnita goba. Bet je iz krušljivega morenskega gradiva, klobuk pa iz masivnega apnenca. Velja za eno izmed najlepših kamnitih gob na Slovenskem (dnevnik.si).

Velik pomen za občino predstavlja tudi drevo lipa. Če se peljemo od Kobarida proti Italiji, je na obeh straneh ceste nasajen 4 km dolg lipov drevored. Druga naravna znamenitost Livškega konca pa je okoli 400 let stara lipa (Strategija, LTO Sotočje, 2008).

5.1.2 Družbena (kulturna) privlačnost

Kobarid je v svetu prepoznaven predvsem po prvi svetovni vojni. V veliki gorski bitki med Italijo in Avstro-Ogrsko je sodelovalo veliko vojakov različnih narodov.

❖ *Muzeji in muzejske zbirke*

Poleg domačinov, prihajajo v naše kraje tudi organizirane skupine turistov iz vse Evrope, ki se sprehodijo po nekdanjih bojiščih, kjer so pred več kot osemdesetimi leti umirali njihovi dedje. To zgodbo pripoveduje tudi Kobariški muzej, ki je bil v letu 1993 nagrajen z muzejsko nagrado Sveta Evrope in številne zasebne muzejske zbirke iz tega obdobja (Alberto Picco, muzejska zbirka Posočje in Stol, Mazora, muzej v Breginju - arhitekturni in etnološki spomenik, itd.).

Pesnik Simon Gregorčič, je v svoji pesnitvi Soči ...«tod sekla bridka bodo jekla in ti mi boš krvava tekla...» nakazal slutnjo soške morije. Rojen je bil leta 1844 na Vrsnem, kjer danes stoji muzej.

Na skrajnem robu Kobariške občine in obenem najzahodnejša slovenska vas Robedišče se lahko pohvali s preko 300 let staro črno kuhinjo v Vančarjevi kmečki hiši.

❖ *Zgodovinske poti*

Slikovita je tudi zgodovinska pot, ki povezuje kraje v okolici Kobarida, kjer so pomembni zgodovinski, kulturni in naravni spomeniki. Iz Kobarida se dviga zanimiva vzpetina, na kateri je pomembno arheološko najdišče. To je Tonovcev grad, naseljen že v srednji kameni dobi. Pomembna je tudi prazgodovinska in antična naselbina na Gradiču. Najdeni novci, kipci in drugi predmeti uvrščajo naselbino v čas od drugega stoletja pred našim štetjem do četrtega stoletja našega štetja. Zgodovinska pot nas obenem pelje tudi skozi strelske jarke, utrdbe in zgradbe, namenjene obrambi prehoda čez Sočo v prvi svetovni vojni. Poleg zgodovinske poti je potrebno omeniti tudi pot miru, ki zajemajo muzeje na prostem iz obdobja prve svetovne vojne. To so Kolovrat, Zaprikraj in Mrzli vrh.

❖ *Spomeniki, kapele, kostnica*

Leta 1946 so otvorili prvi spomenik partizanom na Primorskem, postavljen na južno stran cerkve sv. Tomaža v Idrskem. Osrednji kobariški trg obeležuje spomenik Simonu Gregorčiču, goriškemu slavčku. V Ladržah, zraven ceste stoji spomenik padlim partizanom.

Na območju občine je veliko število kapel, katere so ljudje postavili zaradi srečne vrnitve iz vojnih območij. Nekatere so služile tudi obredom na prostem (italijanska vojaška kapela v Ladržah). Italijanska vojaška kapela "Bes" na Planici (pod Krnom) je bila zgrajena med prvo svetovno vojno. Kapela je imenovana po stotniku Celestinu Bes. Italijanska kostnica v Kobaridu je zgrajena v obliki osmerokotnika s tremi koncentričnimi krogi, ki se zožujejo proti vrhu. Prav na vrhu stoji cerkev sv. Antona. V kostnico so bili prenešeni posmrtni ostanki 7014 znanih in neznanih padlih italijanskih vojakov v prvi svetovni.

❖ *Mostovi*

Pomembno je omeniti še dva spomenika, ki poudarja pomembno strateško vlogo Kobarida in Breginja – to sta mostova z enakim imenom – »Napoleonov most«. Ime mostov izvira iz rimsko antičnega obdobja, ko so Napoleonove čete prečkale naše kraje. V drugi svetovni vojni so pri Napoleonovem mostu (v Kobaridu) partizani branili Kobariško republiko. To je pomnik, da tudi druga svetovna vojna tem krajem ni prizanesla.

❖ *Cerkve*

Med številnimi cerkvami na tem območju jih velja izpostaviti pet. V letošnjem letu najbolj medijsko odmevna, je Romarska cerkev sv. Srca Jezusovega v Drežnici. Zanimiva je tudi cerkev sv. Duha na Libušnjah, kjer se je pesnik Simon Gregorčič krstil, prejel prvo sveto obhajilo in zakrament svete birme ter pel prvo sveto mašo. Strop cerkve je delo Ivana Groharja. Župnijska cerkev Marijinega vnebovzeta v Kobaridu je bila zgrajena v 17.stoletju. Bogata je z baročno opremo, najpomembnejši pa je oltar, ki je delo P. Lazzarinija iz leta 1716. Zanimiva je tudi cerkev sv. Andreja na Svinem. Zgrajena je bila v gotskem stilu v 15.stoletju. Freske v cerkvi so iz prve četrtine 16. stoletja.

Cerkev svetega Antona v Kobaridu je zgrajena na Gradiču. Okoli cerkve je kostnica padlih italijanskih vojakov. Do cerkve vodi cesta ob kateri so postavljene postaje križevega pota.

❖ *Kulturne ustanove*

V Domu Andreja Manfrede je sodobna knjižnica, konferenčni in protokolarni prostor, v Kodeljevi hiši pa ima svoje prostore Fundacija Poti miru v Posočju (kjer potekajo stalne razstave in prireditve). Mestni trg in kulturni dom sta namenjena dejavnostim in prireditvam ob večjih praznikih in občinskih dogodkih. Dejavna so tudi številna športna, kulturna in turistična društva.

❖ *Kulturne in športne prireditve*

K boljši razpoznavnosti Kobarida prispevajo tudi: mednarodne kulturne in športne prireditve, ("Dnevi kulturne dediščine" in predstavitev kulturnih društev iz Avstrije, Italije in Slovenije, likovna delavnica "Lepota v lesu in kamnu" v Koseču, Outdoor show je mednarodna športna prireditev v Kobaridu, športno tekmovanje v jadralnem padalstvu in kajakaštvu, kolesarska dirka treh narodov...), sejmi (Kobariški sejem na osrednjem trgu), praznovanja (Miklavževi in Božični koncerti, Dedek Mraz in silvestrovanja), običaji (tradicionalno pustovanje v Drežnici, na Vrsnem in Livku), festivali (festival pohodništva v Posočju, gledališki festival v Drežnici) (Občina Kobarid).

5.2 Sekundarna turistična ponudba

Dobrine sekundarne turistične ponudbe so plod človeškega dela in jih je mogoče kadarkoli v enakem obsegu in kakovosti znova proizvesti. Praviloma šele dobrine sekundarne turistične ponudbe omogočajo turistično vrednotenje in uporabo dobrin primarne ponudbe, ker zagotavljajo dostop do njih, prehranjevanje in bivanje na območju primarnih dobrin, razne oblike rekreacije in zadovoljujejo druge potrebe, ki so povezane s turizmom (Zorko, 1999). Med dobrine sekundarne turistične ponudbe prištevamo: splošne in turistične infrastrukturne objekte in naprave, prometne zmogljivosti, prenočitvene in prehrabene zmogljivosti, ter zmogljivosti vseh drugih dejavnosti.

5.2.1 Prometne zmogljivosti

Stanje državnih cest na obravnavanem območju je primerljiva z ostalimi območji v Sloveniji. Zadnji večji poseg je v letu 2006 zgrajena nova obvoznica, ki Kobarid povezuje z Bovcem. Obvoznica je bistveno spremenila cestno omrežje, saj je razbremenila večji del prometa, ki je potekal skozi ozko staro mestno jedro. V delu pa je tudi cesta, ki povezuje Kobariško in Bovško občino, saj je bila dosedanja preozka in je v vrhuncu sezone prihajalo do cestnih zamaškov. Tudi ceste iz Kobarida v okoliške vasi se intenzivno obnavljajo in širijo.

Ostale prometne povezave so slabše. Nam najbližja letališča so: Brnik (125 km), Benetke (160 km) in Trst (85 km), najbližja železniška postaja pa na Mostu na Soči, ki je oddaljena 22 km. Avtobusne povezave z občino Kobarid so slabe tako iz Ljubljane (letališča), kot iz Mosta na Soči (železniške postaje) (LTO Sotočje, prometne povezave). V planu strategije razvoja turizma občine je tudi obnova avtobusnega postajališča. Slabša cestna povezava je tudi z Italijo, prek nekoč aktivnega mejnega prehoda Robič.

5.2.2 Prenočitvene in prehrabne zmogljivosti

❖ Prenočitvene zmogljivosti

Tabela 5.2.2.1: Namestitvene kapacitete v Kobarški občini za leto 2001 in 2008

OBJEKTI	2001			2008		
	Objekti	Ležišča	Objekti (v %)	Objekti	Ležišča	Objekti (v %)
<i>Hoteli</i>	1	61	7	1	61	4
<i>Penzioni & gostišča</i>	4	103	11	6	131	9
<i>Sobe in apartmaji</i>	8	68	7	31	229	16
<i>Turistične kmetije</i>	2	16	2	1	22	2
<i>Planinske kočje</i>	2	210	22	3	235	16
<i>CŠOD</i>	1	58	6	1	58	4
<i>Kampi</i>	3	420	45	4	700	49
SKUPAJ	21	936	100	47	1.436	100

Vir: Strategija razvoja turizma v občini Kobarid 2009 -2015, LTO Sotočje, 2008.

V lanskem letu (2008) je bilo po podatkih LTO Sotočja v občini Kobarid za 53% več namestitvenih kapacitet – postelj, kot leta 2001. Izstopajoči segment kobarške turistične ponudbe so gotovo štirje kampi (dva v Kobaridu, eden v Podbeli in eden na Trnovem ob Soči), kateri ponujajo polovico prenočitvenih kapacitet občine. Med večjimi novimi projekti minulega obdobja izstopajo tudi turistično naselje Nebesa, sobe restavracije Kotlar in preurejena Hiša Franko (LTO Sotočje, 2008, 14-15). V letošnjem letu pa se je ponudba povečala tudi za eno turistično kmetijo in še nekaj apartmajev oziroma sob.

❖ Prehrabne in druge zmogljivosti

Tabela 5.2.2.2: Gostinske kapacitete, agencije, muzeji in drugi ponudniki v Kobarški občini za leti 2001 in 2008

STORITVE	Leto 2001	Leto 2008	Stopnja rasti
<i>Restavracija, gostilne</i>	8	6	-25,0
<i>Okrepčevalnice, picerije</i>	4	3	-25,0
<i>Bari</i>	14	11	-21,4
<i>Catering</i>	0	1	100,0
<i>Športne agencije in društva</i>	2	5	150,0
<i>Muzeji, galerije</i>	2	14	600,0
<i>Prevozniki</i>	2	1	-50,0
<i>Pridelki in obrt</i>	6	7	16,7
<i>Casino</i>	0	1	100,0
<i>Drugo</i>	0	2	200,0
SKUPAJ	38	50	31,6

Vir: Strategija razvoja turizma v občini Kobarid 2009 -2015, LTO Sotočje, 2008.

Statistični podatki v zgornji tabeli kažejo, da je Kobariška gostinska ponudba v letu 2008, opazno slabša, kot pred osmimi leti. Predvsem so svoja vrata zaprle vaške gostilne, ki so živele od lokalnega prebivalstva. Turizem se zaenkrat razvija prepočasi, da bi nadomestil izpad potrošnje lokalnih prebivalcev. Kljub temu pa je Kobarid ohranil ugled kulinaričnega središča. Samo restavracije, ki stavijo na kvaliteto ponudbe in ki so se znale prilagoditi spremembam na trgu, so izboljšale in povečale obseg svojega poslovanja. Združene v »Kobariški gastronomski krog« privabljajo goste od daleč in blizu. Med obiskovalci v restavracijah je največ: domačih gostov, sledijo Avstrijci in Angleži, za Američane pa je gastronomska ponudba najbolj pomembna.

Rast turističnega povpraševanja po športnih aktivnostih pa je vplivala tudi na ponudnike. Število letih se je povečalo za 1,5-krat v obdobju osmih let. Bistveno pa se je povečalo tudi število muzejskih (zasebne zbirke na temo prve sv. vojne) in galerijskih razstav in sicer kar za 6-krat.

Eden najpomembnejših projektov v občini je igralnica Aurora v Starem selu. Zgrajena je bila v letu 2003. Igralnica nudi največ delovnih mest v občini na področju turizma ter prispeva največ (koncesijskih) dajatev v občinski proračun. Obiskovalci pa z obiskom prav gotovo atraktivno zaključijo dan (Strategija, LTO Sotočje, 2008).

5.2.3 Zmogljivosti drugih dejavnosti

❖ Zdravstvo

Stavbo zdravstvene postaje v Kobaridu so po šestih letih obnovili in ponovno odprli v letošnjem letu. Zraven je lekarna. Zdravstvena postaja deluje tudi v Breginju, najbližji dežurni zdravstveni dom pa je v sosednji občini Tolmin (15 km stran). Bolnišnica in porodnišnica je približno 50 km oddaljena - v Šempetru. V nastajanju je tudi nov dializni center v Kobaridu, ki bo lahko oskrbel 18 bolnikov dnevno, in ga bodo lahko poleg lokalnega prebivalstva uporabljali tudi bolniki, ki prihajajo v Posočje kot turisti. Potrebno je omeniti tudi dejavnost Gorske reševalne službe (za Kobariško območje je zadolžena GRS Bovec oz. Tolmin), katere namen je prostovoljno pomagati ljudem pri nesrečah v gorah in na teže dostopnih terenih. Največ nesreč na Kobariškem se zgodi planincem v gorah, jadralnim padalcem, kolesarjem ter navdušencem vodnih športov. (GRS.si). Poleg gorskih reševalcev pa občanom pri različnih delih pomagajo tudi dobro opremljeni gasilci.

❖ Izobraževanje in šolstvo

V sosednji občini (Tolmin) redno organizirajo tečaje za lokalne turistične vodnike. Poleg vodenih ogledov, športnega in raziskovalnega turizma, skušajo društva povečati zanimanje za obisk turistov tudi glede literarnih učnih poti. Tako so v čast znamenitemu pesniku, po katerem je Osnovna šola Simona Gregorčiča Kobarid dobila ime ustanovili »Gregorčičevo učno pot«, ki ima vzgojno – izobraževalni ter turistično – rekreativni pomen. Matična osnovna šola ima tudi tri podružnične (v Breginju, v Smasteh in v Drežnici). (OŠ Kobarid, opis šole).

❖ *Šport*

V večini krajev v občini imajo zadovoljivo športno infrastrukturo: nogometno, košarkaško, tenis igrišče. Pokrita telovadnica v občini je samo ena – v Kobaridu. Vzletne in pristajalno točko za jadralne padalce. Kolesarji lahko izbirajo med pestro množico kolesarskih poti. V okolici občine so opremljena tri naravna plezališča, ter eno umetno plezališče. Organizirana so številna kopališča ob rekah. Zaradi velikih naravnih danosti je zelo razvit ribolov na Soči in Nadiži. V Drežnici imajo tudi smučarsko skakalnico. (LTO Sotočje, 2008). Območje je po drugi strani bogato z lovno divjadjo, kar nudi dobre možnosti za nadaljnji razvoj sonaravno usmerjenega lovnega turizma.

❖ *Banke, pošte*

V Kobaridu obratujeta dve banki in trije bankomati. Svojo pošto imajo Kobaridci in prebivalci Breginjskega kota.

❖ *Ostalo*

Pri popravilu jeklenega konjička je v občini poskrbljeno pri avtomobilskih servisih, na jugovzhodni strani mesta pa je tudi bencinski servis. Za manj zahtevne so v občini tudi: trgovine z oblačili, drogerija, trgovina z avtodeli, sadje-zelenjava, cvetličarna in še marsikaj. Obnovljen in razširjen je en večji market – Market Planika Kobarid, obstajajo pa še tri manjše trgovine z mešanim blagom v mestu in ena v Breginju.

Priloga 6: Naravna in kulturna dediščina v Kobaridu

V nadaljevanju bom predstavila naravno in kulturno dediščino kobariške občine ter slabosti in grožnje v zvezi z njo.

3.6.1 Naravna in kulturna dediščina

Kobariška občina se nedvomno lahko pohvali z naravno in kulturno dediščino, med katero spada:

❖ Kvaliteta in raznolikost naravnih krajin

Kobarid leži v predalpskem svetu, kjer se srečujeta ravninski svet z gorskim in sredozemsko podnebje z alpskim. Obiskovalce nedvomno prevzamejo veličastni gorski masivi in visoki vrhovi s katerih pogled seže vse do morja. V gorskem svetu se je izoblikovala višinska vegetacijska pasovitost. Rastlinski pasovi se vrstijo od vznožja pobočij proti vrhovom. Različnim gozdnim združbam do zgornje gozdne meje, sledi zgornja drevesna meja, grmovni pas in najvišji pas zeliščnega rastlinstva (Lovrenčak, 1998). Značilni pečat Zgornjemu Posočju daje bližnja reka Soča s številnimi pritoki, z najglobljimi koriti, slapovi, slapišči, balvani ter z lepo oblikovanimi spleti rečnih teras.

Za občino so značilne kmetijske dejavnosti (ki pa se s časom opuščajo): živinoreja (govedoreja, ovčjereja), poljedelstvo, sadjarstvo, sirarstvo, gozdarstvo... pa do čebelarstva. Neokrnjenost pokrajine v občini ohranja tudi zavarovano območje Triglavskega narodnega parka, ki se začne približno kilometer nad Drežnico in zajema ves krnski masiv. Razvoj turizma mora biti usmerjan na način, da stalno in zavestno išče ravnovesje med varovanjem okolja in razvojnimi priložnostmi (Strategija, LTO Sotočje, 2008).

❖ Kulturna krajina in posamezni kraji, ki jih je ustvaril človek

Med kulturno dediščino se uvrščajo tudi objekti, ki imajo varstveni status kulturnega spomenika kot npr. v Robidišču so zaščitene posamezne stanovanjske hiše, vas pa se ponaša tudi z ohranjeno črno kuhinjo. Na območju občine Kobarid sta se izoblikovala dva stavbna tipa. Kobariško - tolminski, ki se pojavlja v okolici Kobarida, v vaseh na desnem bregu Soče in v Drežniškem kotu, ter Beneško - slovenski tip stavbarstva, ki je značilen za Breginjski kot. Poleg dediščine bivanjskih stavb, pa poznamo tudi stavbno dediščino planin, med katero spadajo: prestaje, pastirski stanovi, mlekarne, sirarne, hlevi ter skednji za seno. (Gams, 2008, stran 118).

❖ Zgodovinska in kulturna dediščina

Med ostalo kulturno dediščino spadajo tudi mlini, Napoleonova mostova (čez Sočo in Nadižo), številne cerkve, kostnica, Tonovcov grad, ostanki zgodovinskih naselbin (Gradič), spomeniki (npr. na Peskih), rojstni hiši Simona Gregorčiča in Simona Rutarja, muzeji itd. (Gams, 2008, 112).

❖ *Biotska raznovrstnost – rastlinstvo in živalstvo*

Izjemna geološka in geografska raznolikost destinacije je razlog izjemnega števila naravnih zanimivosti, posebnosti, obstoja raznolikih, zanimivih ali posebnih živalskih in rastlinskih vrst.

Območje, ki je danes zavarovano kot narodni park je življenjski prostor več tisoč rastlinskih in živalskih vrst, od katerih so mnoge endemične, redke, ogrožene in posebej zavarovane. Rastlinstvo na območju je večinoma značilno alpsko. Med živalskimi so zelo bogate nižje živalske skupine. Med vretenčarji so posebno znani soška postrv, planinski orel, veliki petelin in ruševac, med divjadjo pa gams. Ponovno so bile naseljene tudi tu že davno izumrle živali: kozorog in svizec (<http://gezsl0.spaces.live.com/blog>).

❖ *Kultura in način življenja lokalnega prebivalstva (umetnost, obrt, kulinarika, jezik, prireditve, festivali, itd.).*

Vsako leto v okviru tradicionalnih vaških praznikov prebivalci občine Kobarid organizirajo: maše (v vsaki vaški cerkvi), romanja (npr. praznik sv. Marjete v Breginju), nogometne in košarkaške tekme (npr. Sv Lovrenc v Ladržah...) , sejmi (npr. Kobariški praznik sv. Anton), državno prvenstvo v motokrosu (npr. praznik sv. Ane v Magozdu), itd.

Tekom leta se zvrstijo tudi razne prireditve: pust (Drežniški in Vrsenski), kresovanje, silvestrovanje, spominski pohodi (npr. na Krn - Huljev pohod), kotarski dnevi (povezovanje s Slovenci čez mejo), amaterski oder v naročju Krna (gledališka prireditev).

Najbolj znana kobariška jedi so: Kobariški štruklji, znani mlečni izdelki pa sir »Kober«, kozji in ovčji planinski sir, skuta...itd. (Strategija, LTO Sotočje, 2008).

Pozitiven učinek turizma na kulturno in zgodovinsko dediščino pa se prav gotovo kaže tudi s komercializacijo življenja ljudi. Z njo so namreč lahko ljudje na novo ovrednotili svojo zgodovino in se otresli sramovanja in manjvrednostnega kompleksa preteklega življenja (Abrams, 1996).

3.6.2 Slabosti ali grožnje v zvezi z naravno in kulturno dediščino

❖ *Vedno večji pritiski na razvoj, delno tudi od turizma.*

Ker se bo obseg mednarodnega turizma po napovedih WTO v naslednjih dvajsetih letih potrojil, člani Svetovne turistične organizacije menijo, da bo prisotnost Etičnega kodeksa v turizmu zmanjšala negativen vpliv turizma na okolje in kulturno dediščino, pri tem pa povečala število prednosti, ki jih bodo imeli prebivalci turističnih krajev (TZS, Etični kodeks).

Največji problemi občine Kobarid, ki se pojavljajo na območju varovanja narave Triglavskega narodnega parka, so človekovi posegi in prepovedane dejavnosti. Izigravanje prepovedi gradnje počitniških hiš na območju narodnega parka in spreminjanje namembnosti obstoječih kmetijskih objektov v počitniške namene ter nenehni pritisk črnograditeljev. Zaradi vsega tega nastajajo konflikti med naravovarstvenimi in upravljavskimi cilji ter med interesi različnih dejavnosti, kar vse

ima za posledico degradiranje območja narodnega parka in nenehno poslabševanje kakovosti okolja in odmikanje od cilja (Zakon o TNP, Utemeljitev zakona).

Če bomo znali živeti s svojo dediščino in če bomo znali primerno vključevati razne oblike kulture v naše življenje, potem bomo uspešni tudi za naše goste, saj bomo vsebinsko zanimivejši tudi zanje (Bogataj, 1989, 15).

❖ ***Škoda zaradi množičnosti turistov in drugih škodljivih dejavnosti***

Masovnost turizma v Kobarški občini se pojavlja predvsem v poletnem času. Primer škodljivih dejavnosti, ki se odvijajo v zavarovanih območjih Triglavskega narodnega parka so npr.: velike prireditve (npr. z ognjemetom zaključena prireditev ob obletnici prve svetovne vojne pri Krnskih jezerih), prevelike obremenitve na nekaterih pašnih planinah (npr. prečkanje voznikov koles, motornih koles in avtomobilov), vožnja z avtomobili po prepovedanih poteh, parkiranje in urejanje parkirišč na naravi škodljivih in občutljivih mestih, letalski in helikopterski preleti v narodnem parku (tudi zaradi reševanja ponesrečencev), razne vrste »adrenalinskega športa« nesprijemljivega za narodni park, nabiranje zdravilnih zelišč, nabiranje gob, itd. (Zakon o TNP, Utemeljitev zakona).

Škoda na kulturnih objektih pa ne nastane samo od množičnosti turistov oz. človekovega delovanja in ravnanja, ampak jo naredijo lahko tudi živali in nekatere naravne nesreče kot npr: potres, požar, suša, neurje, toča, žled, itd (www.pomorska-sola.si).

❖ ***Vplivi zunanjih dejavnikov***

Stalni povzročitelji sprememb v kulturni pokrajini so podnebne spremembe in tudi naravni dejavniki, sile, ki lahko s svojo močjo v zelo kratkem času popolnoma spremenijo pokrajino. Tako so potresi (1976, 1998 in 2004 leta) v Kobarški občini močno prizadela Breginjski kot in drežniški konec in nekje popolnoma spremenila način gradnje in s tem tradicionalni tip stavbarstva. Poleg potresov pa vplivajo uničujoče na kulturno pokrajino tudi snežni plazovi, skalni podori in drobirski podori. Snežni plazovi se sprožajo pod Krnom in skoraj vsako leto naredijo nekaj škode, tako na nepremičninah v tamkajšnjih planinah, na poteh in tudi skazijo prvotno podobo pokrajine. Zemeljski plaz nad Kosečem se je sprožil leta 2001, ki pa ni povzročil gmotne škode, ampak je tamkajšnjim prebivalcem pognal le strah v kosti (Uprava RS za zaščito in reševanje).

❖ ***Pomanjkanje virov (finančnih in človeških) za preprečevanje škodljivih vplivov nad naravno in kulturno dediščino.***

Največ finančnih virov za obnovo in vzdrževanje naravne in kulturne dediščine v občini se pridobi preko različnih razpisov.

V letu 2006 je Regionalni razvojni svet Severne Primorske sprejel temeljni regionalni razvojni program Smaragdna pot, s katero želijo oblikovati celovito in razpoznavno destinacijo v občini Kobarid (in Bovec). Ukrepi naj bi se nanašali na revitalizacijo objektov, spomenikov kulturne dediščine ter ohranjanje ljudskega izročila in identitete pokrajine.

LITERATURA IN VIRI PRILOG:

1. Skupina za trajnostni turizem (2007): *Action for more sustainable European tourism* (Ukrepi za trajnostnejši evropski turizem),
2. Dnevnik.si. *Kamnita goba pod vasjo Krn*. Franci Horvat, 24.1.2007. Najdeno dne: 31.12.2009 na spletnem naslovu: <http://www.dnevnik.si/novice/kultura/224709>;
3. Fundacija Poti miru v Posočju. Najdeno dne: 15.11.2009 na spletnem naslovu: <http://www.potimiruvposocju.si>,
4. Gams S., 2008. *Vloga kulturne dediščine pri razvoju turizma v občinah Bovec in Kobarid*. Diplomsko delo. Ljubljana: Filozofska Fakulteta,
5. Gorska reševalna zveza Slovenije. Najdeno dne: 24.11.2009, na spletnem naslovu: <http://www.grzs.si>,
6. Hribi.net. *Jezero v Lužnici*. Najdeno dne: 5.1.2010, na spletnem naslovu: http://www.hribi.net/gora/jezero_v_luznici/1/330,
7. Lokalna turistična organizacija Sotočje (december 2008). *Strategija razvoja turizma v občini Kobarid 2009-2015*, Tolmin: LTO Sotočje,
8. Lokalna turistična organizacija Sotočje (LTO Sotočje). *Prometne povezave*. Najdeno dne: 15.1.2010 na spletnem naslovu: <http://www.lto-sotocje.si>; Forum: http://www.lto-sotocje.si/forum/forum_posts.asp?TID=150&PN=1,
9. Lovska Družina Kobarid. Lovišče, lovni turizem. Najdeno dne: 15.12.2009, na spletnem naslovu: <http://www.lovska-druz-kobarid.net>,
10. MMC Rtv Slo. Jadrarno padalstvo. *Poceni šport za ljubitelje letenja*. Najdeno dne: 11.12.2009, na spletnem naslovu: <http://www.rtv slo.si/sport/preostali-sporti/jadrarno-padalstvo-poceni-sport-za-ljubitelje-letenja>,
11. Občina Kobarid. Predstavitev občine. Najdeno dne: 16.11.2009, na spletnem naslovu: <http://www.kobarid.si>,
12. Primorska info. Novo apartmajsko naselje. 14.7.2009. Najdeno dne: 14.11.2009, na spletnem naslovu: http://www.primorska.info/novice/4437/novo_apartmajsko_naselje,
13. Razingar R., 2009. *Telesne mere in značilnosti drežniške koze*. Diplomsko delo. Ljubljana, Biotehniška fakulteta,
14. Slovenija – slapovi. *Waterfalls*. Najdeno dne: 8.11.2009, na spletnem naslovu: http://www.burger.si/Slapovi_Posocje.html,
15. Triglavski narodni park. Zakon o triglavskem narodnem parku. *Nove označene table na vstopih v TNP*. Najdeno dne: 15.10.2009, na spletnem naslovu: <http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/zakonodaja/okolje/tnp.pdf>; *Utemeljitev zakona TNP*. Najdeno dne: 15.10.2009, na spletnem naslovu: <http://gezslo.spaces.live.com/blog>,
16. Turistična zveza Slovenije. *Etični kodeks v turizmu*. Turistična misel 9. Najdeno 25.11.2009, na spletnem naslovu: <http://www.turisticna-zveza.si/turisticna-misel.php>; *Razvoj Ekoturizma v Sloveniji*. Škocjanske jame, 2002. Najdeno 25.11.2009, na spletnem naslovu:

<http://www.turisticna-zveza.si/datoteke/razvojEKOturizma.pdf>; *ZAPIS 4. seje Komisije za razvoj turizma*. TZS, 16. marca 2009.

17. Uprava RS za zaščito in reševanje. *Naravne in druge nesreče leta 2001 v Sloveniji*. Najdeno dne: 24.11.2009, na spletnem naslovu: <http://www.sos112.si/slo>,
18. Wikipedija. *Soška fronta, žrtve in vojna škoda*. Najdeno dne: 12.12.2009 na spletnem naslovu: <http://sl.wikipedia.org/wi>.
19. Zorko & Daniela (1999). *Uvod v Turizem*. Ljubljana: Zavod republike Slovenije za šolstvo.

